

Cogito POLONIA dla

E-magazyn
dla młodzieży
polonijnej
z całego świata

■ Jak żyje Polonia

na Wyspach Owczych,
w USA
i Wielkiej Brytanii

■ FAJNA AKCJA!

Polska Mapa
Niepodległości

■ Często zdają się na ŻYWIÓŁ!

– zdradza Natalia
Szroeder

■ Problem młodych:

Rodzice nie akceptują
naszych POGLĄDÓW!

■ Polskie UCZELNIE

zapraszają na nowe

STUDIA

■ Jak działa Parlament RP

■ FRAZEOLOGIZMY na co dzień

i kurs z gramatyki
języka polskiego

■ „WESELE” – ważny dramat o Polsce

Cześć młoda Polonio!

Wasze historie, pomysły na życie są dla nas nieustanną inspiracją nie tylko do pracy nad magazynem. Dziękujemy, że Wasza więź z ojczyzną jest taka silna. Dziękujemy za szczerą odwagę w mówieniu o tym, co Was boli, z jakimi problemami się zmagacie. I za to, że tak fajnie potraficie zarażać innych do bycia Ambasadorem Polskiej Kultury.

Bardzo uważnie czytamy Wasze teksty, liczymy się z Waszym głosem, z Wami tworzymy „Cogito dla Polonii”.

W imieniu całego zespołu zapraszam do lektury nowego numeru,

Ola Siewko
redaktor naczelna
„Cogito dla Polonii”

Do poczytania w 3. numerze

4 Newsy z Polonii – o tym, co ważnego wydarzyło się u Was!

Zapraszamy na Facebooka!
Polub nas i bądź na bieżąco
z newsami z newsami z Polski
i Polonii 😊 @CogitodlaPolonii

6 Wydarzenie!

Polish Heritage Day

Miejsca pamięci, które tyle razy mijaliśmy bez zainteresowania, dzięki projektowi Mapa Niepodległości ożyły w naszych oczach – piszą uczniowie klas 7–9 Polskiej Szkoły Sobotniej im. Niedźwiedzia Wojtka w Crawley.

8 Moje
więzi
z **Polską**
są **bardzo**
silne!

Urodziłam się w USA, przewodnikiem po świecie polskiej literatury i sztuki była babcia – pisze **Gabriela Gołębicka**, utalentowana licealistka z Nowego Jorku.

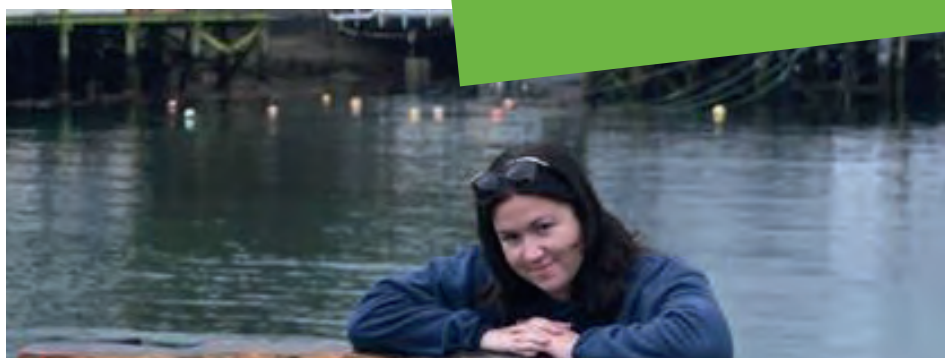
10 Jak żyje Polonia w Wielkiej Brytanii

Czy znacie nazwę Doxbridge? A kojarzycie: Oxford i Cambridge = Oxbridge? Dodajmy D jak Durham i mamy Doxbridge. Studenci, którzy nie dostali się na Oxford lub Cambridge, uczą się tam, tak jak **Ania Jaśko**, studentka I roku fizyki.

14 Polka na Wyspach Owczych

Kinga Eysturland marzyła, by podróżować po świecie i zamieszkać na Islandii. Jej świat to... Wyspy Owcze.

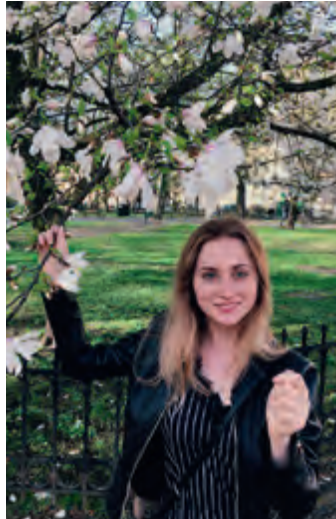
12 Konkursy

Piszesz wiersze, interesujesz się historią? Myślisz o dziennikarstwie? Weź udział w konkursach, które pozwolą Ci rozwijać swój talent 😊

16 Studiuję
w Krakowie,
mieście królów
polskich

Helena Małyszewa
z Ukrainy chce być
dziennikarką, dlatego
dziennikarstwo studiuje
na Uniwersytecie
Jagiellońskim, najstarszej
uczelni w Polsce.

**18 Zastanawiasz się,
co studiować w Polsce?**

Tradycyjny kierunek czy innowacyjny,
przyszłościowy? Polskie uczelnie proponują nowe
studia. Sprawdź, czy jesteś nimi zainteresowany.

**20 Czy rodzice
mają prawo narzucać swoje poglądy?**

Różnice w interpretowaniu świata są normalne
i naturalne. Nie warto szukać ludzi, którzy myślą jak
ty – przekonuje **Ewa Nowak**, pedagog-terapeuta.

22 Sto lat, Polska!

Jak działa polski parlament?

24 Poradnik przed maturą

Matura 2018 w Wielkiej Brytanii, cz. II

Części A2 egzaminu z polskiego
jako obcego nie da się zdać bez
przygotowania, można nawet ją
oblać. Sprawdź, czego możesz się
spodziewać.

28 Ważna lektura:

„Wesele” Stanisława Wyspiańskiego

Dramat pokazuje obraz społeczeństwa
polskiego, analizuje przyczyny klęsk walk
narodowych.

32 Masz to na końcu języka?

Czy wiesz, że zdanie „znać się jak łyse konie” oznacza, że ktoś
zna się z kimś bardzo dobrze, od lat?

**34 Kurs
z gramatyki:**

Powtórka
z czasownika

**38 Polska
kultura**

– co warto czytać,
czego słuchać,
co oglądać

**36 Inspiruje
mnie codzienność!**

Weszłam w świat show-
-biznesu, mając 17 lat.

To był duży test. Ale
jestem z siebie dumna,
bo go zdałam – mówi
Natalia Szroeder, jedna
z najpopularniejszych
wokalistek.

40 Twoje powiedzonka – polskie przysłowia 😊

Lubisz język polski? Chcesz pisać teksty o swoich pasjach, ciekawych
ludziach, historiach? Dołącz do naszego zespołu. Czekamy na Ciebie 😊
Pisz mejla na adres cogito@cogito.com.pl

POLSKIE BRACTWO
KAWALERÓW GUTENBERGA

„Cogito dla Polonii” tworzą:

Koordinator projektu

prof. dr hab. Dariusz Kuźmina

Redaktor naczelna

Ola Siewko

Dziennikarze i redaktorzy:

Magdalena Bogdańska-Maciak, Monika Bart-

nik, Dorota Nosowska, Iwona Witt-Czuprzyńska,

Agnieszka Wyganowska

Skład i łamanie graficzne:

Dorota Domagała / ilustratorka

Okładka: fot. Dani Vivanco/ Unsplash.com

Adres redakcji:

e-mail: cogito@cogito.com.pl

ul. Kamionkowska 45

03-812 Warszawa

Dystrybucja:

Polonijna Biblioteka Cyfrowa

Wydawca:

Polskie Bractwo Kawalerów Gutenberga

ul. Daniszewska 2

03-230 Warszawa

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

„Cogito dla Polonii” – bezpłatny
e-magazyn dla młodzieży
polonijnej na całym świecie.

**Zadanie „Cogito dla Polonii”
– współfinansowane w ramach
sprawowania opieki Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej nad
Polonią i Polakami za granicą
w 2018 roku.**

Działasz aktywnie na rzecz Polonii? Twoja polska szkoła zrealizowała ciekawy projekt? Wzięłeś udział w interesującej imprezie ośrodka lub instytucji polonijnej? Napisz nam o tym! Zostań naszym korespondentem. Wyślij swojego newsa na adres: cogito@cogito.com.pl.

POMYSŁ NA WAKACJE W POLSCE? OBÓZ JĘZYKA I KULTURY POLSKIEJ

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej w Krakowie zaprasza młodzież polonijną w wieku 13–17 lat do udziału w obozie wakacyjnym, na którym będą zajęcia z języka i kultury polskiej prowadzone przez lektorów specjalizujących się w nauce języka polskiego jako obcego. W programie zwiedzanie Krakowa (Zamek Królewski na Wawelu, Droga Królewska, Śladami Jana Pawła II, oraz wybrane muzea i zabytki); wycieczki edukacyjne i krajoznawcze po Małopolsce (Kopalnia Soli w Wieliczce lub Bochni, Muzeum Auschwitz–Birkenau, Muzeum Dom Rodzinny Jana Pawła II w Wadowicach); zajęcia rekreacyjno-sportowe, wyjścia na basen; projekcje filmowe i dyskoteki. To okazja, by poznać młodych Polaków z całego świata!

Zgłoszenia na obóz przyjmowane są do 15 czerwca lub do wyczerpania miejsc (ilość miejsc ograniczona).

Termin: od 29 lipca do 11 sierpnia 2018 roku.

Kontakt: e-mail: biuro@okp.krakow.pl

Polecamy Przystanek DWUJĘZYCZNOŚĆ!

19 maja – 23 maja zapraszamy do Nowego Jorku na Przystanek Dwujęzyczność, który ma na celu upowszechnienie wiedzy o wielojęzyczności, promowanie tego zjawiska wśród nowojorskiej Polonii oraz diagnozę językowo – psychologiczną dzieci polonijnych.

To pomysł dla nauczycieli polonijnych, rodziców i dzieci promujący dwujęzyczność wśród Polonii nowojorskiej poprzez wydarzenia kulturalne i szkolenia dla nauczycieli i rodziców. Dodatkowym elementem będzie także możliwość skonsultowania się rodzica dziecka z psychologiem lub/i logopedą zajmującymi się na co dzień pacjentami dwujęzycznymi.

Pomysłodawcą i organizatorem Przystanku Dwujęzyczność jest Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia Wspólnota Polska.

Tak świętowaliśmy Dzień Polonii i Dzień Flagi

Na dziedzińcu Pałacu Prezydenckiego w Warszawie 2 maja 2018 r., z udziałem prezydenta Andrzeja Dudy, marszałka Senatu Stanisława Karczewskiego, senatorów, Polonijnej Rady Konsultacyjnej świętowano Dzień Flagi i Dzień Polonii i Polaków poza Granicami. Prezydent podziękował Polonii i Polakom za granicą za działalność dla Polski: – To nauczycielom polonijnym, którzy uczą języka polskiego i historii zawdzięczamy, że trwa nasza wspólnota, że Polska jest ojczyzną tych młodych ludzi.

Krzyże Oficerskie Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi na rzecz Polaków mieszkających poza granicami kraju otrzymali: siostra Michaela Rak, założycielka Hospicjum im. bł. ks. Michała Sopoćki w Wilnie; Iwona

Światowe obchody święta Polonii w Belgii

w Warszawie

Drąg-Korga, nauczycielka polonijna i prezes Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku; Daniel Ohotski – przedstawiciel polonijnej społeczności Adam-pola, Władysław Strutyński, wiceprzewodniczący Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie.

Flagi państwowe od Prezydenta otrzymały m.in. organizacje harcerskie, polskie szkoły obchodzące jubileusz swojego powstania, hospicja, instytucje kościelne oraz kulturalne, a także organizacje „szczególnie zasłużone” w działalności społecznej, kulturalnej i gospodarczej.

Dzień Polonii i Polaków za Granicą obchodzony jest 2 maja od 2002 roku, ale od 2008 roku odbywa się także wśród środowisk polonijnych za granicą.

W tym roku Marszałek Senatu Stanisław Karczewski obchodził światowy Dzień Polonii i Polaków za Granicą w Belgii. 6 maja 2018 roku spotkał się w siedzibie Polskiej Macierzy Szkolnej „Millenium” w Comblain-la-Tour z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami szkół polskich i w trakcie tego spotkania powiedział ważne słowa: „Chcemy, by więź Polaków mieszkających w Polsce i za granicą była coraz wyraźniejsza i bardziej trwała.

Marszałek podziękował rodzicom i nauczycielom szkół polskich za dbałość o polskość i nauczanie języka polskiego, za to, że ich serca biją po polsku.

Polish Heritage Day

Miejsca pamięci, które tyle razy mijaliśmy bez zainteresowania, dzięki projektowi Mapa Niepodległości ożyły w naszych oczach – piszą uczniowie klas 7-9 Polskiej Szkoły Sobotniej im. Niedźwiedzia Wojtka w Crawley.

5 maja 2018 roku zorganizowaliśmy festyn rodzinny Duma na 100-lecie odzyskania niepodległości Polski. Julia uwijała się w kawiarence, Arek pomagał na loterii fantowej, Hubert był członkiem jury konkursu Mam talent, a Kornelia Czajkowska zaśpiewała piosenkę Moniki Brodki „Miał być ślub”. Uczyliliśmy się między innymi projektować witraże i namalować konia – Kasztankę Piłsudskiego.

Julia Wyciechowska zajęła I miejsce w konkursie plastycznym – na jej ciekawej pracy roztopione kredki woskowe utworzyły napis „Sto lat 1918–2018”. W laboratorium festynowym, pod okiem pani Małgosi Włodarskiej bawiliśmy się substancjami o różnym pH.

POLISH HERITAGE DAY
to pomysł, którym
z polonijnymi szkołami
podzielił się prof. Arkady
Rzegocki, Ambasador RP
w Londynie.

Laboratorium im. Marii Skłodowskiej-Curie / fot. Waldemar Jarecki

Arek Krupa z flagami / fot. Waldemar Jarecki

Kościuszkowo nie tylko w Panoramie Racławickiej

W projekcie Mapa Niepodległości zadaniem uczestników było zebranie i opisanie zdjęć związanych z drogami do niepodległości, ale tylko z takich miejsc w Polsce, z których pochodzą nasze rodziny. Wychowawczyni i dyrektorka szkoły, pani Renata Jarecka, liczyła, że uda nam się odwiedzić niepodległościowe miejsca w czasie ferii wielkanocnych, ale tylko Mai udało się z bratem i rodzicami zwiedzić Panoramę Racławicką we Wrocławiu. Pomnik poświęcony dowódcy znajduje się w Szczekocinach – miejscu pochodzenia Marysi i Helenki Walasek. W okolicy miasteczka rozegrała się jedna z największych bitew insurekcji kościuszkowskiej, zakończona klęską i śmiercią Polaków. W Rzeszowie, skąd pochodzi Amelia Kowal, Rynek zdobi pomnik poświęcony Tadeuszowi Kościuszce, który stanął tam w czasach zaborów. Były to tereny Galicji, tej części zaboru austriackiego, która cieszyła się większą autonomią niż ziemie polskie pod zaborami rosyjskim czy pruskim.

Hubert przeszukiwał Zamość i okolice. Znalazł informację, że Kościuszkowo kochał się w jednej z panien Zamoyskich, ale dostał kosza. Zamość i Zwierzyniec ufundował pomnik nauczycielowi synów Andrzeja Zamoyskiego, Stanisławowi Staszycowi, który reformami chciał ratować Rzeczypospolitą przed rozbiorem.

Maja Sobek z bratem na tle Panoramy Racławickiej

Marysia i Helena Walasek

„Nigdy z królami nie będziem w aliansach...”

W galerii postaci zasłużonych znalazł się Kazimierz Pułaski, którego popiersie jest w liceum we Włocławku, skąd pochodzi Julia Wyciechowska. Żołnierz brał udział w porwaniu króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Okrzyknięto go zdrajcą, choć intencje miał dobre, bo liczył, że porwanie króla odsunie carycę Katarzynę od spraw Polski. Nie udało się. Pułaski musiał opuścić kraj, by potem zostać... bohaterem narodowym USA.

Sporo uwagi skupiliśmy pomnikowi poświęconemu Konfederatom Barskich w Bielsku-Białej, skąd pochodzi rodzina Natalii Pietkun i Arka Krupy. Konfederacja barska zakończona klęską i I rozbiorem Polski była ostatnim aktem desperacji Rzeczypospolitej. Smutny był los konfederatów – wielu z nich zginęło, a wielu wyznaczyło jedne z pierwszych dróg na Syberię.

Zwycięska praca Julii Wyciechowskiej w konkursie plastycznym Duma na 100-lecie

Legionistom Piłsudskiego

W projekcie Mapa Niepodległości, który wykroczył poza naszą klasę, bo swoje zdjęcia dostarczyło wielu młodszych uczniów, najwięcej mieliśmy pomników poświęconych Józefowi Piłsudskiemu – na naszej mapie znalazły się pomniki w Katowicach, Białymstoku, Warszawie, Gdyni, Lublinie czy trochę mniejsze jak kurhan w Lubaniu. Wśród miejsc pamięci o żołnierzach walczących w Legionach Piłsudskiego, w I wojnie światowej czy w wojnie z bolszewikami w 1920 roku ciekawy wydał nam się pomnik Ułan i dziewczyna w Grudziądzu, gdzie urodził się nasz kolega z klasy, Szymon.

Kolaż zdjęć na Mapie Niepodległości

Na ścieżce pamięci o powstańcach

Miejsca pamięci o powstańcach styczniowych odnalazł Hubert Jarecki. W Zwierzyńcu zachowały się mogiły żołnierzy, powstała ścieżka Roztoczańskiego Parku Narodowego poświęcona poległym w powstaniu styczniowym. Cmentarz wojskowy czy pomnik powstańców budzą zainteresowanie również i Węgrów. W jednej z największych bitew, pod Panasówką, zginął jeden z dowódców, Edvárd Nyáry. Przed śmiercią zawołał: „Éljen Lengyelország!” („Niech żyje Polska!”). Poświęcony jest mu w Zwierzyńcu specjalny nagrobek zwany kopijnikiem.

Za polskim Śląskiem

Nasz podziw wzbudził Wojciech Korfanty, który domagał się przyłączenia wszystkich ziem polskich zaboru pruskiego oraz Górnego Śląska do Polski, a także agitował za Polską w plebiscycie, w którym Ślązacy mieli zdecydować, czy chcą należeć do Polski czy Niemiec. Więziony za swoją działalność przez Niemców, a u kresu życia przez Polaków, którzy niesłusznie oskarżyli go o współpracę z Niemcami, zmarł tuż przed wybuchem II wojny światowej na Pawiaku – prawdopodobnie otruty. Jego pomnik wynalazła pochodząca z Katowic Weronika Królak.

Maja Sobek – odtwórczyni obrazu Kossaka „Kasztanka Piłsudskiego” / fot. Justyna Grądział

Szymon ze zdjęciem pomnika Ułan i dziewczyna w Grudziądzu

Weronika Królak, Julia Wyciechowska i Amelia Kowal ze zdjęciami pomników postaci historycznych

Urodziłam się w USA, ale w moich żyłach płynie polska krew. Moje więzi z Polską są mocne, bo przewodnikiem po świecie polskiej literatury i sztuki była moja babcia – pisze **Gabriela Gołębicka**, utalentowana artystycznie licealistka z Nowego Jorku.

Moje więzi z **POLSKĄ** są bardzo silne!

Miałam 4 lata, gdy pierwszy raz przyjechałam z rodzicami do kraju moich przodków. Pamiętam doskonale ten pobyt, chociaż byłam wtedy małym dzieckiem. Do dziś bardzo ciepło wspomynam wycieczkę do Krakowa, i to, jak moja mama, trzymając mnie na rękach, opowiadała mi legendę o smoku wawelskim. To moje najstarsze wspomnienie związane z Polską, ale takie, które zawsze mnie wzrusza.

Oczywiście, choć żyję w Nowym Jorku i uważam, że to jest moje miejsce na Ziemi, to więzi z Polską są mocne. Co roku przyjeżdża do nas rodzina z Polski, a co 4 lata z moją rodziną odwiedzamy kuzynów i dziadków w Polsce. Uwielbiam nasze całonocne rozmowy z kuzynkami, wycieczki, wspólne zakupy. Bardzo dużo się wtedy śmiejemy, żartujemy, po prostu cieszymy się, że spędzamy razem czas.

Babcia nauczyła mnie, że historia Polski jest ważna

Najwięcej o Polsce nauczyła mnie moja babcia. To ona opowiadała mi nie tylko o legendach, ale też o historii, trudnym życiu w czasach komunizmu. Wiem, jak wyglądała polska droga do wolności, jak Polacy walczyli o swoją niepodległość, ojczyznę, ale i chleb, gdy w sklepach nie było nic oprócz butelek z octem. Babcia była moim pierwszym przewodnikiem po świecie polskiej literatury i sztuki. Dzięki niej dużo wiem o polskich twórcach, szczególnie pisarzach i malarzach. Babcia była nauczycielką, dlatego patriotyzm i edukacja zawsze były pielęgnowane w mojej rodzinie. Dzięki babci wiem również dużo o rodzinie, bo opowiadała mi historie rodzinne, które wcześniej usłyszała od swoich rodziców.

Co dała mi polska szkoła?

W moim domu rodzice zawsze dbali o to, byśmy wszyscy rozmawiali po polsku. Uczyłam się również w polskiej szkole w Nowym Jorku. Tutaj rozwinęłam umiejętność pisania i czytania. Na lekcjach omawialiśmy kilka najważniejszych polskich lektur. Młodzi Polacy znają oczywiście „Pana Tadeusza”, ale moją ulubioną książką jest powieść Aleksandra Kamińskiego pt. „Kamienie na szaniec”. Przedstawia ona obraz młodzieży w moim wieku, która żyła w czasach II wojny światowej. Bohaterska historia Alka, Rudego i Zośki, czyli harcerzy z Szarych Szeregów, bardzo mnie wzruszyła. Dziś, kiedy tylko mam wolny czas, czytam o historii i kulturze polskiej.

W mojej szkole co roku jest dzień, w którym prezentujemy kulturę kraju, z którego pochodzimy. Gdy przyjadę do Polski, to kupię tradycyjny strój krakowski, aby w tym stroju reprezentować grupę polską.

Gdy słyszę hasło Polonia, na myśl przychodzi mi moja rodzina, sąsiedzi oraz ludzie, którzy mieszkają w Nowym Jorku. Myślę, że to szczęście, iż znaleźliśmy się tutaj razem.

Moje życie w Nowym Jorku

W roku szkolnym mój dzień w tygodniu wygląda tak samo jak każdego ucznia☺ Pobudka o 7 rano, potem ruszam do szkoły NEST+m, która mieści się na Manhattanie. Zajęcia zaczynają się o 8.20 i trwają do 15.00. Do domu wracam metrem, zajmuje mi to około godziny. Czasami zostaję w szkole dłużej, bo mam zajęcia pozalekcyjne.

Po powrocie ze szkoły odrabiam prace domowe, potem relaksuję się. Gram na fortepianie, piszę teksty, rysuję. Uwielbiam coś tworzyć, moi bliscy mówią, że mam talent artystyczny. Nie myślę o tym, by zostać artystką, raczej w przyszłości chciałabym być terapeutką lub psychologiem. Pragnę pomagać innym ludziom. Moim największym sukcesem w życiu jest to, że udało mi się utrzymać przyjaźń z koleżanką, z którą chodziłam do szkoły podstawowej. W Nowym Jorku jest bardzo dużo szkół średnich, więc prawdopodobieństwo dostania się do jednej szkoły z osobą ze starej klasy lub utrzymanie z nią dalszego kontaktu jest bardzo małe☺

Teraz muszę więcej się uczyć, aby zdobyć jak najlepsze oceny na koniec trzeciej klasy. Od tego zależy, czy dostanę się do lepszego college'u. Trzymajcie więc za mnie kciuki!

11 listopada będziemy w Nowym Jorku świętować 100-lecie odzyskania niepodległości Polski. Prawdopodobnie spędzę ten dzień na Greenpoint Brooklyn, gdzie znajduje się największe skupisko Polonii.

Przyjaźnię się z młodymi Polakami

W Nowym Jorku naprawdę dużo jest młodzieży polonijnej. W mojej szkole uczy się chłopiec i trzy dziewczyny, które są Polakami. Co roku wszyscy uczestniczymy m.in. w paradzie Pułaskiego, która odbywa się w pierwszą niedzielę października na Manhattanie. Spotykamy się również przy innych okazjach, kibicujemy polskim sportowcom podczas zawodów sportowych i olimpiad oraz śledzimy najważniejsze wydarzenia, które mają miejsce w Polsce, czytamy polskie gazety. Obchodzimy polskie święta, pielęgnujemy tradycje, a innym narodowościom w szkole przedstawiamy polską kulturę. Mogę powiedzieć, że w jakimś stopniu czuję się ambasadorem kultury polskiej.

fot. Zach Miles, Aussieactive, Anthony Delanoix, Saketh Garuda, Jon Tyson, Ben Duchac/ Unsplash.com

ANiA z Doxbridge

Czy słyszeliście kiedyś nazwę Doxbridge? A kojarzycie: Oxford i Cambridge = Oxbridge? Dodajmy D jak Durham i mamy Doxbridge. Studenci, którzy nie dostali się na Oxford lub Cambridge, uczą się właśnie tam, tak jak Ania Jaško, studentka I roku fizyki.

Tańczyłam w londyńskim Zespole Pieśni i Tańca Karolinka. Bardzo miło wspominam próby, występy, stroje, podróże, przyjaciół.

Co Ci nie wyszło?

Część dotycząca wiedzy z fizyki poszła mi dobrze, ale zawałam część praktyczną, która miała sprawdzić, jak radzę sobie z problemami. Na dno pociągnął mnie... kamień. Rzucili mi kamień – taki dziurawy kawałek skały – na stół. Miałam coś z nim zrobić – narysować, opisać, nie wiem w sumie co. Zaskoczyło mnie to i nie wiedziałam, co mam zrobić. No i nie dostałam się.

Czy teraz żałujesz?

Nie. Durham University jest wspaniałą uczelnią, świetnie się na niej odnalazłam. Mój starszy brat studiował tutaj biologię. To miasto zna prawie cały świat, bo tutaj kręcono filmy o Harrym Potterze. W Durham Castle naprawdę mieszkają studenci, chociaż nie ubierają się tak jak w Gryffindorze. To jedyny obiekt na światowej liście zabytków UNESCO zamieszkały przez uczniów.

Powiedz jeszcze, że i Ty tam mieszkasz...

Czara przydziału nie była dla mnie łaskawa! Mam bardzo fajne zakwaterowanie w zwykłym akademiku z widokiem na katedrę i śliczny ogród.

Świetnie poszła Ci matura, miałaś najwyższe wyniki w swoim mieście, o czym pisały lokalne gazety. Czy to za mało, by dostać się do Cambridge?

Chodziłam do dobrej szkoły – St Wilfrid's Catholic School w Crawley. Zdobyłam na maturze A* (najwyższe oceny) z fizyki i zaawansowanej matematyki (further maths), A z matematyki ogólnej i z języka obcego, którym był polski. Oceny z matury to jednak czasami za mało, bo gdy jest więcej chętnych niż miejsc, to jest dogrywka, czyli rozmowa kwalifikacyjna (interview).

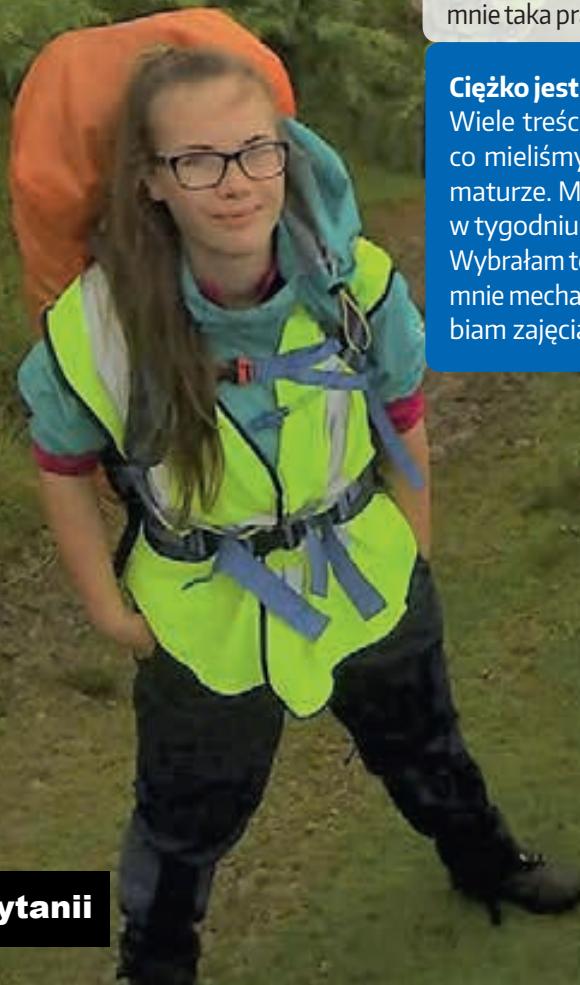

Jesteś pewnie jedną z niewielu dziewczyn na roku?

Właśnie nie – dziewczyn i chłopaków jest chyba tyle samo. Brałam pod uwagę matematykę, fizykę albo ich połączenie, ale zdecydowałam się na fizykę, bo to dla mnie taka praktyczna matematyka.

Ciężko jest na pierwszym roku?

Wiele treści powtarzamy z tego, co mieliśmy na A-levels, czyli na maturze. Mamy 22 godziny zajęć w tygodniu i matematyki, i fizyki. Wybrałam też astronomię. Pociąga mnie mechanika kwantowa, uwielbiam zajęcia w laboratorium.

Jak na harcerkę przystało, a raczej skautkę, działasz w skautingu angielskim?

Skauting i harcerstwo mają te same korzenie. Wybrałam skauting, bo drużyny są tu koedukacyjne, a polskie drużyny harcerskie poza granicami kraju są podzielone na męskie i żeńskie. Mam dwóch braci i od dziecka patrzyłam na ich zaangażowanie w skauting. Do skautów królewskich przyjmowano mnie w Windsor. Podobały mi się w harcerstwie projekty odkrywcze, survivalowe. Lubię wycieczki, wyprawy, wędrówki...

Zdobyłaś The Explorer Belt, a to nie jest łatwe. Możesz powiedzieć, na czym to polega?

Trzeba zebrać małą grupę i zaplanować międzynarodową ekspedycję do jakiegoś kraju. Wyprawę zaczyna się i kończy w określonym punkcie po 10 dniach. Można ją odbyć pieszo, na rowerze, konno, kajakiem czy łódką i trzeba się wykazać umiejętnościami skautowymi oraz poznać kraj, w którym realizowany jest projekt. Na lotnisku dostaliśmy kopertę z dodatkowymi zadaniami, np. nauczyć się przyrzeczenia harcerskiego po holendersku. W Holandii spędziłam z pięcioma chłopakami (w tym moim bratem Adamem, który był jednym z liderów) sześć dni na rowerze i trzy dni w kajaku. Było fantastycznie.

A co robisz w wolnym czasie?

Wiosłuję! Na mojej uczelni duży nacisk kładzie się na aktywny tryb życia. Lubię spędzać czas na świeżym powietrzu...

Ale mieliście wtedy mniej niż 14 lat. Było ciężko?

Pojechaliśmy z mamami. Pamiętam jeden ciężki dzień w Niemczech. Było zimno i deszczowo, i kiedy naprawdę potrzebowaliśmy odpocząć, to akurat w wiosce na trasie nikt nas nie chciał przenocować. Zazwyczaj zatrzymywaliśmy się w kościele – pukaliśmy do kogoś w parafii, tłumaczyliśmy, o co chodzi i zawsze ktoś oferował nam jedzenie czy nocleg. A tym razem oсыłano nas od domu do domu. I kiedy już myślałyśmy, że trzeba będzie w strugach deszczu rozbić namioty w lesie, to w ostatnim domu gospodarz zaoferował miejsce w garażu. Ten nocleg miał wartość pięciogwiazdkowego hotelu. Gdy dotarliśmy do Polski mogłyśmy z mamą pokazać znajomym ważne miejsca, np. Oświęcim, w którym zatrzymaliśmy się w rocznicę śmierci Maksymiliana Marii Kolbego. Mama głęboko to przeżywała.

Z podziwem patrzę na zaangażowanie Twojej mamy w akcje charytatywne, więc pewnie masz to po Niej.

Tak, to dzięki mamie mogłam też zdobyć DofE...

Masz tytuł Duke of Edinburgh Award, prestiżowy i dobrze widziany w przyszłości na rynku pracy...

Po brązowym i srebrnym udało mi się zdobyć złoty. Jego odbiór odbył się w... Buckingham Palace.

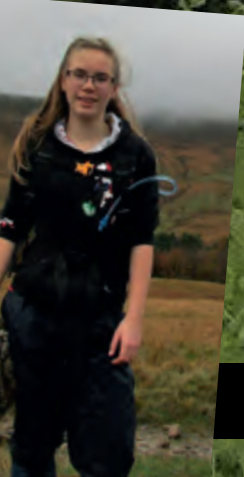
Życzę Ci więc spełnienia we wszystkim, co jeszcze będziesz robić.

Uczestniczyłaś w polsko-angielskiej wyprawie na Rysy, ale zaliczyłaś też charytatywny rajd rowerowy z Crawley do Krakowa.

Mój kolega, Charlie Doherty, był bardzo zaangażowany w działalność organizacji charytatywnej Mary's Meal, która wspiera głodne dzieci na świecie. Szukaliśmy pomysłów na akcję. Pomyślałam, że jazda do Polski na rowerze może być fajną przygodą. Pomysł spodobał się Charlie'emu i go zrealizowaliśmy.

W ramach DofE pomagałam w kościele i byłam wolontariuszką w Polskiej Szkole Sobotniej im. Karola Chodkiewicza w Croydon.

„Polacy w Chicago”

– **znajdź swojego
świadka historii**

Mieszkasz w USA? W Chicago lub jego okolicach? Ta informacja o wyjątkowym projekcie może ciebie i twoich bliskich zainteresować!

Muzeum Historii Polski (MHP) poszukuje reemigrantów oraz rodzin emigrantów, którzy zechcą podzielić się wspomnieniami związanymi z Chicago, wyjazdem na emigrację lub powrotem do Polski.

Spisywanie doświadczeń emigracyjnych to część projektu „Polacy w Chicago”, realizowanego przez MHP we współpracy z Muzeum Historii Chicago, Muzeum Polskim w Ameryce oraz Uniwersytetem Loyola.

Młodzież z Polski i Stanów Zjednoczonych od 25 czerwca do 1 lipca 2018 roku będzie spisywać wspomnienia, które zostaną zaprezentowane na wystawie czasowej „Polacy w Chicago – doświadczenie emigranta” w USA i Polsce.

Jesteś zainteresowany? Skontaktuj się z koordynatorem do spraw Historii Mówionej Muzeum Historii Polski – panią Lidią Ujazdowską, tel.: (+ 48 22) 211 90 37, e-mail: lidia.ujazdowska@muzhp.pl.

Piszesz wiersze, interesujesz się HISTORIA?

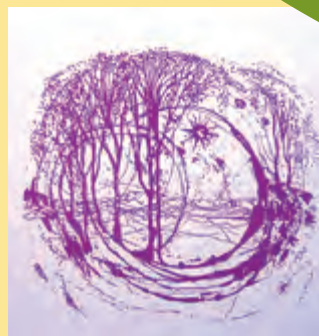
Myślisz o dziennikarstwie?

Weź udział

W **KONKURSACH**,
które pozwolą Ci

rozwijać swoją

TALENT

KONKURS DLA POETÓW

**Jeśli piszesz wiersze i kochasz góry,
to ten konkurs jest właśnie dla Ciebie!**

Zapraszamy do **XV edycji Międzynarodowego Konkursu Poetyckiego „Sen o Karpatach”** z podtytułem „Jeszcze echo dolinami i po górach...” Jeszcze echo dolinami i po górach... młodzież polonijną, ale też ludzi kultur pogranicza: Polaków, Słowaków i Łemków, tych, którzy, którzy góry znają i kochają, i potrafią dostrzec bogactwo i złożoność tematyki związanej z hasłem konkursu.

Każdy może zgłosić do konkursu od jednego do trzech wierszy, które nie były wcześniej nagradzane. Wiersze oceni jury pod przewodnictwem krakowskiego poety Józefa Barana.

Prace będą oceniane w dwóch kategoriach wiekowych: „młodzież w wieku 14–18 lat” i „dorośli”.
Do wygrania nagrody rzeczowe i pieniężne.
Termin przysyłania zgłoszeń na konkurs mija 25 czerwca 2018 roku.

Zajrzyj na stronę konkursu:

<http://www.piwniczna.naszabiblioteka.com/pliki/plik/regulamin-i-oswiadczenie-miedzynarodowego-konkursu-poetyckiego-2018-1523863840.pdf>

**NAPISZ ESEJ ALBO ZRÓB PLAKAT
NA TEMAT:**

**„ROK 1918 – NOWY ŁAD
W EUROPIE
ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ”**

MUSEUM
NARODOWE
ZIEMI
PRZEMYSKIEJ

W tym roku przypada 100. rocznica odzyskania niepodległości przez Polskę i inne państwa Europy. Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu ogłasza konkurs międzynarodowy pt. „Rok 1918 – nowy ład w Europie Środkowo-Wschodniej”. Honorowy patronat objął Marszałek Sejmu RP Marek Kuchciński.

Do wyboru są kategorie:

historyczno-literacka – esej (od 5 tys. do 10 tys. znaków),

plastyczna – plakat (format A2).

Prace będą oceniane w kategoriach: „dzieci w wieku 7–15 lat” oraz „młodzież ponadgimnazjalna i studenci”.

W każdej kategorii przewidziane są nagrody za:

I miejsce – 1000 euro,

II miejsce – 800 euro,

III miejsce – 500 euro.

Termin przyjmowania zgłoszeń mija
31 sierpnia 2018 roku.

Szczegóły konkursu na stronie:

mnzp.pl/index.php/pl/node/707

KONKURSI!

KONKURSI!

ZAPAMIĘTANE
A NIEOPISANE

Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą gorąco zaprasza do wzięcia udziału w konkursie „Zapamiętane, a nieopisane” pod patronatem honorowym Ministra Edukacji Narodowej.

Twoim zadaniem jest przedstawienie wybranej postaci Polki lub Polaka, która w latach 1794–1918 aktywnie działała w środowisku kulturalnym, naukowym lub wojskowym, a swoją postawą przyczyniła się do podtrzymania polskości poza granicami kraju i wspierała dążenia do odzyskania niepodległości.

Pracę konkursową możesz przygotować w formie animacji komputerowej, komiksu, listu, powieści, opowiadania, dziennika, pamiętnika, eseju, artykułu.

Uwaga, w konkursie mogą wziąć uczniowie Zespołu Szkół im. Zygmunta Mineyki w Atenach, szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum im. Komisji Edukacji Narodowej, Szkolnych Punktów Konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej oraz uczniowie sekcji polskich funkcjonujących w systemach oświaty innych krajów oraz Szkół Europejskich.

Na przygotowanie i wysłanie prac masz czas do
30 czerwca 2018 roku.

Zapoznaj się z regulaminem konkursu:

http://www.orpeg.pl/images/konkursy/Regulamin_konkursu.pdf

Rozmawiała Ewa Plisiecka,
dziennikarka Polskiego
Radio dla Zagranicy

Polka na Wyspach Owczych

Kinga Eysturland ukończyła skandynawistykę na Uniwersytecie Gdańskim. Marzyła o tym, by podróżować po świecie i zamieszkać na Islandii. Świat, w którym nauczyła się żyć? Wyspy Owcze.

Czy życie na Wyspach Owczych to Twoje spełnienie marzeń?

Jako mała dziewczynka marzyłam o zamieszkaniu na wyspie, ale miała to być Islandia... Z racji geograficznej bliskości obu tych miejsc i uderzających podobieństw w krajobrazach oraz języku, Wyspy Owcze pośrednio ukończyły moją tęsknotę za Islandią. A co do marzeń, to warto je spełniać i o nie walczyć, ale czasami dobrze zostawić sobie jedno lub dwa niespełnione w rękawie, by mieć do czego dążyć. W Skandynawii mówi

się o syndromie spełnionej baśni. Coś, na co w Polsce pracujemy często przez całe życie, w Skandynawii jest to kwestią kilku lub kilkunastu pensji. Dom z ogródkiem? – proszę bardzo! Wyprawa do Ameryki Południowej? – kiedy znajdziesz czas! Marzenia spełniają się błyskawicznie i nagle okazuje się, że nie mamy już na co czekać. A młodzi muszą marzyć, żeby ich życie miało sens.

Znalazłaś się na Wyspach, zakochałaś się w Farerczyku i przyszedł moment, gdy musiałaś zdecydować o emigracji... Trudno było?

Tak, zakochałam się w Farerczyku, ale moim mężem został Rosjanin. Decyzja o wyjeździe na Wyspy zapadła ekspresowo, tym bardziej, że nie była to moja pierwsza emigracja. Jestem osobą raczej odważną i otwartą na wyzwania – do przeprowadzki podeszłam z entuzjazmem. Dopiero na miejscu w mojej głowie pojawił się bilans ewentualnych strat i korzyści. Bądźmy szczerzy – emigracja bywa trudna. Wpisują się w nią nie tylko sukcesy, ale też przeciwności losu czy zwykła ludzka samotność.

fot. Diego Rosenblatt
1. Zatoka w Gjógv na Eysturoy.
2. Stara łódź rybacka na Streymoy.

Każda emigracja wzbogaca: językowo, kulturowo i światopoglądowo. My – jako naród – wciąż mamy problemy z innością, dlatego interakcja z nieznanym to bezcenne doświadczenie.

A czym zajmujesz się na Wyspach?

Mam kilka zajęć, bo to tutaj typowe. Od 2013 roku prowadzę niewielki, ale popularny pensjonat „Eysturland Lodge”, mam też niewielki salon kosmetyczny. W sezonie letnim pracuję też jako przewodnik, a jesienią uczę rosyjskiego w szkole wieczorowej dla dorosłych.

Farerska Polonia kilka lat temu była mała, stuosobowa. Jak jest teraz?

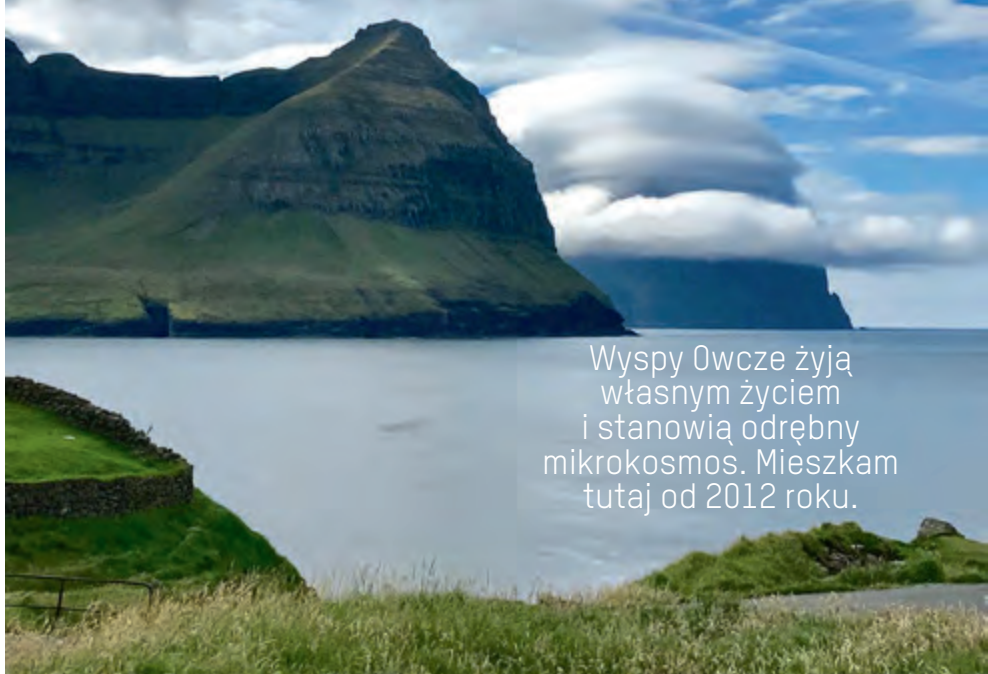
Trzeba przyznać, że rośnie w siłę, a naszych rodaków systematycznie przybywa. Na Wyspach Owczych mamy okres prosperity, rozwija się tutaj m.in. przetwórstwo rybne i turystyka, potrzebne są ręce do pracy, wśród miejscowych brakuje specjalistów z zakresu budownictwa.

Polacy cieszą się na Wyspach Owczych dobrą opinią, a ich kwalifikacje zawodowe są oceniane bardzo wysoko. Mam polski krąg znajomych i przyjaciół, z którymi utrzymuję bliskie kontakty. Oprócz tego otaczają mnie dobre dusze z Serbii, Argentyny oraz zaprzyjaźnieni autochtoni.

Co najbardziej lubisz, a czego nie znosisz, na Wyspach?

Najbardziej lubię przyrodę, poczucie bezpieczeństwa i bliskie relacje międzyludzkie. Przyroda Wysp Owczych jest magnesem, który przyciąga turystów z całego świata i większość podróżników jest nią zachwycona. Poczucie bezpieczeństwa jest darem w naszym pełnym przemocy świecie. Widząc jak zabiegani i zapracowani są ludzie w Polsce, doceniam to, że na moich Wyspach sąsiedzi mają czas wpaść na kawę i pogaduszki, nie trzeba zapowiadać się z odwiedzinami. Czego nie lubię? Pogody (noce polarne bardzo męczą), wysokich cen i lokalnego jedzenia☺

Wyspy Owcze żyją własnym życiem i stanowią odrębny mikrokosmos. Mieszkam tutaj od 2012 roku.

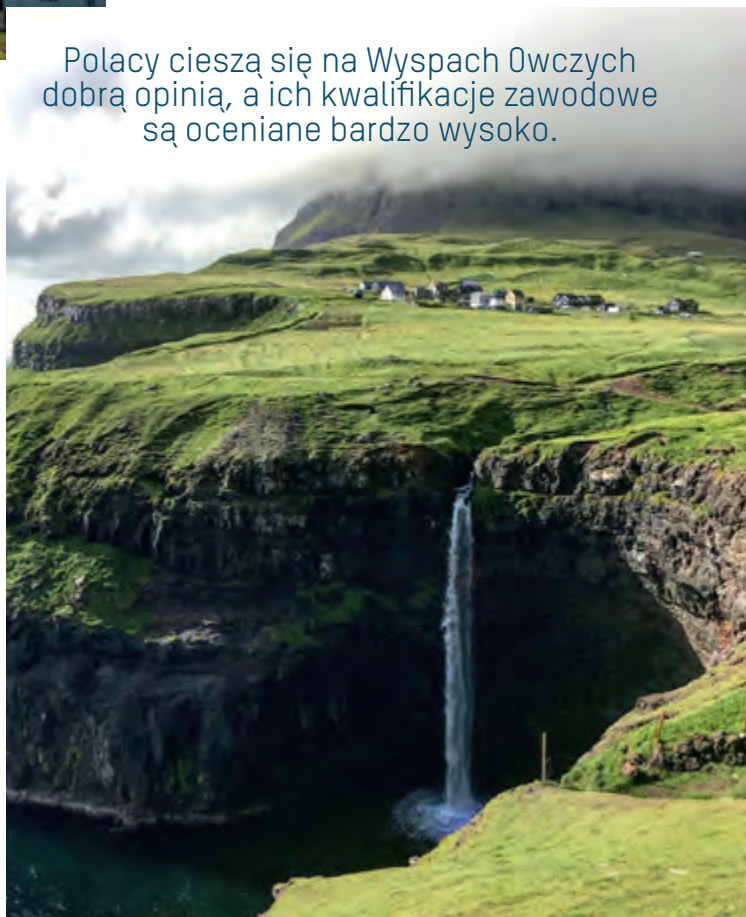
Twoje życie na Wyspach Owczych bardzo się zmieniło. A może się myłę?

Trochę się wyciszyłam, nie przejmuję się już drobiazgami. Z pewnością czuję większą więź z Polską, mieszkając na Wyspach niż w kraju. Ostatnio w rozmowie z mamą doszłam do wniosku, że kultywowanie polskiej tradycji za granicą ma dla mnie większą wartość. Na obczyźnie buduję poczucie tożsamości i odrębności. Polakiem można się poczuć bardziej za granicą niż w kraju!

Zaś samo życie na Wyspach Owczych jest spokojniejsze, wolniejsze oraz silnie zależne od przyrody. Wyobraź sobie, że to pogoda decyduje o planach. Każda propozycja wyjazdu lub wyjścia kwitowana jest bezpiecznym „być może”, bo nigdy do końca nie wiadomo, czy sztorm lub porywisty wiatr nie pokrzyżują moich planów. Wyspy Owcze zmieniły mój stosunek do pieniędzy.

Kultywowanie polskiej tradycji za granicą kraju ma dla mnie większą wartość niż odtwarzanie jej w Polsce.

Polacy cieszą się na Wyspach Owczych dobrą opinią, a ich kwalifikacje zawodowe są oceniane bardzo wysoko.

Jak to?

Farerskie zarobki znacznie przewyższają polskie, ale specyfika miejsca niweluje potrzebę „pokazania się”. Paradowanie w drogich ciuchach z markową torebką wśród owiec jest groteskowe i w złym guście.

Życie na Wyspach Owczych nie jest ani lepsze ani gorsze od życia w Polsce – trzeba tylko rozpoznać i oswoić różnice. Zmiany są naturalną częścią życia i to od nas zależy, jak do nich podejmiemy. Reasumując, jeśli życie przynosi nam cytryny, to wyciskajmy z nich tyle soku, ile się da, zamiast płakać, że nie obdarowało nas jabłkami czy bananami.

Bardzo dziękuję za rozmowę.

Najwięcej młodzieży polonijnej studiuje w Krakowie! **Helena Małyszewa** z Ukrainy chce być dziennikarką, dlatego taki kierunek wybrała na Uniwersytecie Jagiellońskim, najstarszej i prestiżowej uczelni w Polsce. I nie żałuje swojego wyboru, choć początki studiowania nie były łatwe.

Bogdan Andrushchenko

Studiuję w Krakowie, MIEŚCIE KRÓLÓW POLSKICH

Bezpłatne studia w prestiżowej uczelni w Europie to moja cenna nagroda. Bardzo dobrze, że Polska wspiera Polonię i daje nam tak świetne możliwości.

Helena Małyszewa urodziła się w Dnieprze, mieście położonym na wschodzie Ukrainy. Jej prababcia była Polką, przed II wojną światową mieszkała w Polsce. Niestety losy rodziny Heleny sprawiły, że prababcia wyjechała na tereny Ukrainy, które po wojnie należały do Związku Radzieckiego. Co było powodem tej emigracji? Helena nie zna odpowiedzi na to pytanie, ale przyznaje, że lubi swoje rodzinne miasto. Nie widzi jednak w nim dużych perspektyw dla młodego pokolenia. – Wydaje się, że na Ukrainie młodzież należy wspierać w edukacji i starcie w zawodowe życie. Niestety, nie do końca tak jest – mówi Helena.

W DNIEPRZE NIE MA WIELU POLAKÓW

Dniepr jest jednym z największych miast na Ukrainie, ale jednak nie największym ośrodkiem Polonii. Niewiele osób polskiego pochodzenia tutaj mieszka, nie ma szkół, które uczą języka polskiego ani konsulatu – najbliższy znajduje się w Charkowie. Helena nie chciała jednak zapominać o swoich polskich korzeniach, poza tym zawsze marzyła o studiach w ojczyźnie jej prababci. Długo zastanawiała się nad tym, jaką uczelnię wybrać, aż zrozumiała, że chce studiować właśnie w Krakowie, i to na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zapisała się więc na kursy języka polskiego, by jak najlepiej przygotować się do egzaminów i studiów.

W DRODZE NA UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI

Zanim Helena dotarła na studia dziennikarskie do Krakowa, musiała zaliczyć dwa przystanki. Pierwszy był w Kijowie, w którym zdała egzaminy języka polskiego w ambasadzie Rzeczypospolitej Polskiej (RP).

– Młodzieży polonijnej polecam, by zdawać egzaminy z języka polskiego właśnie w ambasadzie RP. Dzięki temu można otrzymać stypendium Rządu Polskiego i wyjechać na nieodpłatne studia w Polsce – mówi

– Na początku nie mogłam się przyzwycząić do nauki w języku polskim.

Trudno było mi połączyć studia z pracą, a ja nie chciałam rezygnować z dorabiania, bo zależało mi na tym, by być niezależną finansowo.

Helena. – Radzę jednak dobrze zastanowić się nad kierunkiem studiów. Programy stypendialne nie przewidują zmiany kierunku ani uczelni. Zresztą nikt nie chce studiować na kierunku, który okaże się dla niego prawdziwą męczarnią. Warto sprawdzić, czy mamy predyspozycje do studiowania danego kierunku, zapoznać się z programem

studiów, ze specjalizacjami, które uczelnia proponuje, wszystko po to, by przeżyć jak najmniej rozczarowań. Drugim przystankiem w drodze na Uniwersytet Jagielloński było polskie miasto Katowice. Tutaj właśnie Helena przez rok uczyła się języka polskiego na kursie przygotowawczym. No i w końcu dojechała do wymarzonego miasta – Krakowa.

NIE WSZYSTKO BYŁO KOLOROWE

– Przeprowadzka do nowego kraju to ogromne i stresujące wyzwanie – opowiada Helena. – Na początku nie mogłam się przyzwycząić do nauki w języku polskim. Trudno było mi połączyć studia z pracą, a ja nie chciałam rezygnować z dorabiania, bo zależało mi na tym, by być niezależną finansowo. Fakty są takie, że naprawdę ciężko harowałam. Nie wszyscy koledzy ze studiów byli na początku przyjaźnie do mnie nastawieni, jak i wykładowcy. Studentka przyznaje, że trochę czasu minęło, zanim polubiła swój wydział, choć podkreśla, że od razu zafascynowały ją zajęcia na dziennikarstwie. Szczególnie podobały się zajęcia z warsztatu rzecznika. Tutaj studenci musieli przedstawiać swoją organizację przed kamerą, a potem odpowiadać na pytania dziennikarzy, w rolach których wystąpili koledzy z grupy.

Dziś mijają trzy lata odkąd Helena studiuje w Polsce. Przed nią obrona licencjatu. Nie oznacza to końca nauki – studentka planuje studia magisterskie. Oczywiście na wymarzonej uczelni – Uniwersytecie Jagiellońskim. Studia nie gwarantują znalezienia pracy, ale Helena wie, że zrobi wszystko, by nie stracić szansy, którą otrzymała kilka lat temu.

Zanim Helena została studentką UJ, zaliczyła rozmowę kwalifikacyjną. Jak sama przyznaje, dużo łatwiej było ją zdać po kursie przygotowawczym.

Nowe kierunki studiów na rok akademicki 2018/2019

Zastanawiasz się, co studiować w Polsce? Tradycyjny kierunek czy innowacyjny, przyszłościowy? Polskie uczelnie proponują nowe studia. Sprawdź, czy jesteś nimi zainteresowany.

Zarządzanie w sporcie na Politechnice Rzeszowskiej

Wokół sportu rozwinięty jest cały biznes, który wymaga specjalistów z zakresu organizacji imprez sportowych, ich reklamy i promocji. Na Podkarpaciu można zdobyć wykształcenie, dzięki któremu możesz zostać tym ekspertem.

To kierunek sport na Wydziale Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej. W trakcie zajęć można zdobyć wiedzę m.in. z zarządzania, wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych, zarządzania potencjałem ludzkim, przygotowywania kontraktów sportowych.

Studenci mogą wybrać specjalności dotyczące zarządzania organizacją sportową, zespołem sportowym i karierą indywidualną w sporcie. Będą przygotowani do zawodu menedżera sportowego, doradcy trenera, specja od kreowania wizerunku.

Nowe studia z prawa własności intelektualnej i nowych technologii

Na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego będą uruchomione studia magisterskie w języku angielskim „Intellectual Property and New Technologies”. Według założeń absolwent kończący ten kierunek będzie przygotowany do pracy w kancelariach i firmach prawniczych specjalizujących się w dziedzinie własności intelektualnej i nowych technologii; instytucjach oraz przedsiębiorstwach specjalizujących się w nowych technologiach. Ze względu na język nauczania potencjalne miejsce zatrudnienia nie jest ograniczone jedynie do instytucji i przedsiębiorstw działających na terenie Polski.

Fot. Cristofer Jeschke, Jessica Toatoo, Guino Al, Rawpixel, Rodion Kutsaev, Jason Nix, Nicolas Gras, Steven Lelham/ Unsplash.com

Psychologia zdrowia na PUM

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie zaprasza na pierwsze w Polsce studia psychologiczne na uczelni medycznej.

Psychologia zdrowia będzie kształcić psychologów w ramach ścieżek: zaburzenia psychiczne i psychosomatyczne, neuropsychologia kliniczna.

Program studiów został zaplanowany zgodnie z międzynarodowymi standardami EuroPsy – jest to ujednolicony, ogólnoeuropejski wzorzec kwalifikacji zawodowych psychologów opracowany przez Europejską Federację Towarzystw Psychologicznych (EFPA).

Humanitarian Action na UW

To anglojęzyczne studia magisterskie prowadzone przez Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego i Wydział Prawa i Administracji UW, we współpracy z uczelniami zrzeszonymi w Network on Humanitarian Action (NOHA). Gwarantują zdobycie wiedzy i umiejętności w zakresie międzynarodowej pomocy humanitarnej.

Program jest interdyscyplinarny, a to oznacza, że są w nim przedmioty z nauk politycznych i prawnych, zarządzania, antropologii, pogranicza nauk społecznych i medycznych. Nie zabraknie też zajęć praktycznych (np. symulacje).

Genetyka i biologia eksperymentalna na UG

Uniwersytet Gdański zaprasza na studia stacjonarne I stopnia na Wydziale Biologii łączące obszary genetyki i inżynierii genetycznej, biologii molekularnej, biochemii, biologii komórki, a także mikrobiologii medycznej, przemysłowej, chemii, fizyki, matematyki i bioinformatyki.

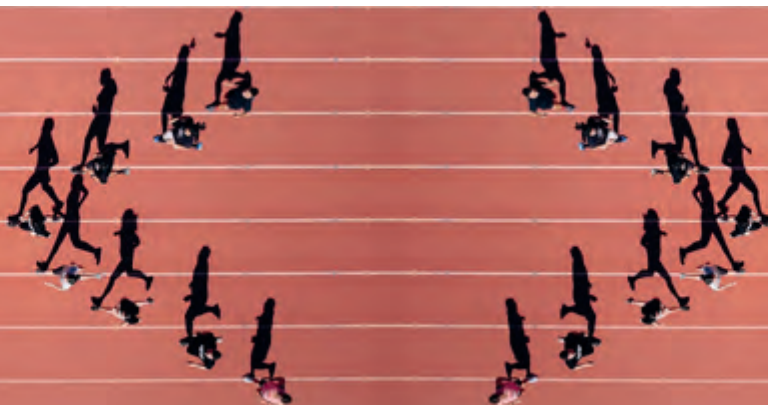
Studia kształcą w zakresie stosowania technik inżynierii genetycznej i biologii molekularnej w rozwiązywaniu problemów dotyczących chorób cywilizacyjnych, chorób zakaźnych i pozyskiwania nowych leków, biotechnologii roślin.

Po ukończeniu tego kierunku będziesz mógł pracować w biomedycznych firmach badawczo-rozwojowych, farmaceutycznych, kosmetycznych i biotechnologicznych, w firmach zajmujących się diagnostyką genetyczną.

Game Studies na Uniwersytecie Opolskim

Interesujesz się badaniem gier jako tekstów kultury, ich struktury oraz ich opowieści? Pomyśl o kierunku games studies. Tutaj zdobędziesz niezbędne kompetencje w zawodzie projektanta gier, grafika, scenarzysty, dziennikarza growego, tłumacza i testera gier. W trakcie studiów poznasz procesy wydawnicze z zakresu rynku gier wideo, planszowych, bitewnych czy karcianych.

W programie studiów są kursy przygotowujące do tworzenia treści gier (zarówno od strony narracyjnej, jak i projektowania samych gier i np. ich poziomów), grafiki oraz podstawy programowania, zajęcia z tłumaczenia gier, prawa autorskiego.

RODZICE NIE AKCEPTUJĄ MOICH POGLĄDÓW!

Z rodzicami w ogóle nie da się rozmawiać

Kilka lat temu przeprowadziłam się z rodzicami do Berlina. Miałam wtedy 12 lat. Gdyby nie oni, nie dałabym rady odnaleźć się ani w szkole, ani w normalnym życiu. Bardzo mnie wspierali w adaptacji. Rodzice byli dla mnie wzorem do naśladowania, autorytetem. Dziś mam 17 lat i czuję, że tracę porozumienie z rodzicami. Chodzi o politykę. Nie chcę wchodzić w konkrety, ale delikatnie mówiąc, mamy inne poglądy. Z rodzicami nie da się rozmawiać na żaden temat. Od razu się wściekają, że nic nie rozumiem, że jestem jeszcze dzieckiem. Moi najbliżsi znajomi zarówno Polacy, jak i Niemcy, mogą normalnie rozmawiać o swoich poglądach na życie – ja nie mogę. Jestem głupia, nic nie rozumiem. Co mam robić, bo boję się, że nie dłużej tak nie dam rady! **Ewelina**

Jak to jest – czy rodzice mają prawo narzucać dziecku poglądy polityczne? Pyta Ewelina z Berlina. „Z nikim nigdy nie będziesz się zgadzać w 100%. Różnice w interpretowaniu świata są normalne i naturalne. Nie warto szukać ludzi, którzy myślą jak ty” – odpowiada **Ewa Nowak, pedagog-terapeuta** i pokazuje, co się kryje za brakiem akceptacji nie tylko poglądów politycznych.

NASZE RELACJE Z RODZICAMI SĄ ZAZWYCZAJ PIERWOWZOREM WSZYSTKICH INNYCH RELACJI, CZYLI TO, JAK CI SIĘ UKŁADA Z RODZICAMI, JEST ZAPOWIEDZIĄ TEGO, JAK CI SIĘ BĘDZIE UKŁADAĆ W INNYCH RELACJACH.

Ewelino, masz 17 lat, więc jesteś na etapie emocjonalnego i intelektualnego tzw. odpępniania się od rodziców. Wy się nie kłóćcie o politykę, ale o układy w rodzinie. Przedmiot kłótni zazwyczaj nie ma tu nic do rzeczy. Kłótnia to remont relacji i zawsze tak trzeba ją postrzegać. U ciebie w domu stary system oparty na autorytecie rodziców właśnie przestaje działać,

zarówno dla ciebie, jak i dla rodziców to nowa sytuacja. Czujecie się w niej niepewnie. Dużo mówi się o problemach emocjonalnych okresu dojrzewania, a w ogóle nic o problemach emocjonalnych okresu, gdy dziecko dorasta. Byłaś córeczką rodziców, mieli cię dla siebie. Zapewniałaś rodzicom cel i sens życia, bo musieli cię wychować. A teraz im urosłaś, usa-

modzielniasz się, masz poza nimi inne ważne osoby i przestajesz ich na każdym kroku potrzebować. Oni muszą radzić sobie sami. To w wielu rodzicach wzbudza lęk. Gdybyś trafiła do grupy znajomych, którzy mają takie poglądy jak twoi rodzice, kłóciłibyście się w domu o coś innego. Przypatrz się dobrze napięciu między wami – polityka to tylko pretekst.

UMIEJĘTNOŚĆ DOGADYWANIA
SIĘ, TOLERANCYJNOŚĆ
I EMPATIA I NIE DOTYCZA
ODLEGŁEGO ŚWIATA, DOTYCZA
PRZEDĘ WSZYSTKIM NASZYCH
NAJBLIŻSZYCH.

Spójrz na obawy swoich rodziców

Twoje odmiennie poglądy polityczne to dla twoich rodziców sygnał, że oto córeczka ich porzuca i wybiera innych ludzi. To ich boli. Masz teraz świetną okazję, żeby popracować nad empatią. Wczuj się w ich położenie. Poświęć chwilę na zobaczenie waszej rodziny ich oczami. Tracą cię jako dziecko. Jak odpowiesz na pytanie: Gdzie najlepiej uczyć się życia? Pomyśl o tym przez chwilę.

Ja odpowiem: Najlepiej wszędzie, ale w domu szczególnie dobrze. Nasze relacje z rodzicami są pierwowzorem wszystkich innych relacji, czyli to, jak ci się układa z rodzicami, jest zapowiedzią tego, jak ci się będzie układać w innych ważnych relacjach. Dlatego warto nauczyć się dogadywać z ludźmi (rodzic też człowiek!), którzy chcą czegoś innego niż ty i myślą inaczej.

Twoje poglądy polityczne

Pytasz, czy masz prawo do własnych poglądów. Oczywiście, i to wcale niekoniecznie po osiągnięciu pełnoletności. Pamiętaj jednak, że już wielki polski bard, Jacek Kaczmarski, ostrzegał przed skutkami łączenia się w „stada wzajemnej aprobaty”. Piszesz, że WSZYSCY twoi znajomi mają takie poglądy jak ty. To dobrze? Tak powinno być?

Poszukaj ludzi o innych poglądach i pogadaj z nimi o czymkolwiek. Zobacz, że przez życie można przejść, widząc rzeczywistość na najróżniejsze sposoby i żadna z tych wizji nie jest tą jedynie słuszną.

ZA CO LUBISZ
SWOICH RODZICÓW?
ODPOWIEDZ NA
TO PYTANIE. MOŻE
WARTO TO SOBIE
CZARNO NA BIAŁYM
WYPISAĆ, ŻEBY NIE
SKOŃCZYĆ JAK
WIELU LUDZI, KTÓRZY
NEGUJĄ WSZYSTKO,
CO MA ZWIĄZEK
Z ICH RODZICAMI.

Jaką masz wizję swoich relacji z rodzicami?

Opisujesz w liście sytuację, której nie aprobusz, ale ani jednego słowa nie ma o tym, czego byś konkretnie chciała. Jaka jest twoja wizja relacji z rodzicami? Wymyśl sobie wymarzony dzień, opisz go dokładnie. Co robicie razem, o czym rozmawiacie? Zabaw się w scenarzystę i ustal najdrobniejsze szczegóły idealnego dnia z rodzicami. Gdy coś mi się nie podoba, to trzeba wiedzieć, co mi się podoba. Trzeba stworzyć sobie wizję ideału. Gdy będziesz miała ideał, małymi krokami możesz zacząć go urzeczywistniać, ale najpierw musisz wiedzieć, czego ty w zasadzie chcesz.

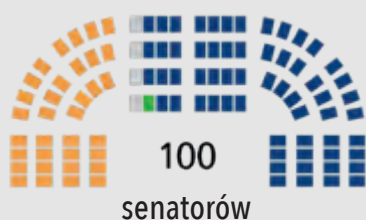
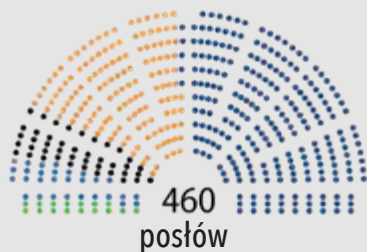
Nikt i nic nie rozwiąże naszych problemów. Wszystko w życiu musimy zrobić sami. Popracować nad relacjami z rodzicami również i polityka nie ma tu absolutnie nic do rzeczy. Kto nie umie spokojnie rozmawiać o polityce – nie umie spokojnie rozmawiać w ogóle.

POMYŚL! JAKI LIST NAPISALIBY
TERAZ DO REDAKCJI TWOI
RODZICE? A GDYBYŚ TAK
NAPISAŁA LIST W ICH IMIENIU?

Parlament
Rzeczypospolitej Polskiej

G Ł Ó W N E ZADANIA PARLAMENTU:

- nadanie ustroju przez uchwalenia lub zmianę konstytucji,
- stanowienie prawa przez uchwalanie ustaw,
- decydowanie o finansach państwa,
- powoływanie i odwoływanie rządu,
- kontrolowanie pracy rządu.

W POLSCE PARLAMENT JEST POWOŁYWANY W WYBORACH

- Głosować mogą wszystkie osoby, które: mają obywatelstwo polskie, skończyły 18 lat, nie są ubezwłasnowolnione albo pozbawione praw obywatelskich (**wybory powszechne**).
- Każdy wyborca ma jeden równoważny głos (**wybory równe**).
- Głosowanie jest obowiązkowo tajne (**tajne głosowanie**).
- Każdy wyborca głosuje bezpośrednio na kandydatów do parlamentu (**wybory bezpośrednie**).

Parlament Rzeczypospolitej Polskiej

Czy wiesz, że pierwsze po odzyskaniu niepodległości Polski wybory parlamentarne do Sejmu Ustawodawczego, odbyły się 26 stycznia 1919 roku, a jego skład był uzupełniany do 24 marca 1922 roku? Wtedy najwięcej głosów zdobyły Związek Ludowo-Narodowy i Narodowa Demokracja, a do Sejmu weszli też posłowie parlamentów zaborczych i ci wybrani w sposób pośredni. A jak dziś działa polski parlament?

Zgodnie z Konstytucją RP kadencja parlamentu trwa cztery lata. Obecny skład IX kadencji został wyłoniony w wyborach 25 października 2015 roku.

PARLAMENT = organ władzy ustawodawczej

- Posłowie i senatorowie należący do jednej partii łączą się w **kluby parlamentarne i koła parlamentarne**.
- Poszczególne kluby zalicza się do **prawicy, lewicy i centrum**.
- Te kluby, których przedstawiciele popierają rząd i do niego należą, nazywamy **koalicją rządową**.
- Kluby, które nie popierają rządu i chcą przejąć władzę – to **opozycja**.
- Parlamentarzyści spotykają się na posiedzeniach plenarnych (w głównej sali obrad) oraz w wybranym gronie na posiedzeniach w komisjach parlamentarnych.
- **W komisjach parlamentarnych** (np. spraw zagranicznych, integracji europejskiej) zasiadają przedstawiciele wszystkich klubów poselskich.
- Do wyjaśnienia spraw Sejm może powoływać **komisje nadzwyczajne i śledcze**.

KTO MOŻE ZGŁASZAĆ KANDYDATÓW DO PARLAMENTU?

Wszyscy obywatele **Partie polityczne** **Związki zawodowe**

Posłów i senatorów wybiera się w poszczególnych **okręgach wyborczych**, na które zostaje podzielone terytorium kraju.

Wybory do **Senatu** mają charakter **większościowy** – o wyborze danej osoby spośród kandydatów w danym okręgu rozstrzyga to, który z nich uzyska najwięcej głosów wyborców.

Wybory do **Sejmu** mają charakter **proporcjonalny** – ta zasada zakłada procentowy podział mandatów zgodnie z uzyskanym poparciem wyborców.

Aby uniknąć tego, że do parlamentu dostaje się dużo małych partii, wprowadzono próg procentowy – tylko ugrupowania, które uzyskały 5% głosów, biorą udział w podziale miejsc w Sejmie.

ZADANIA MARSZAŁKA SEJMU:

- zwoływanie posiedzeń Sejmu i przewodniczenie obradom, w razie konieczności dyscyplинуje posłów,
- czuwanie nad tokiem i terminowością prac Sejmu i jego organów, w tym nadawanie biegu inicjatywom ustawodawczym,
- kierowanie pracami Prezydium Sejmu i przewodniczenie jego obradom,
- strzeżenie praw Sejmu, aby posłowie respektowali Regulamin Sejmu,
- udzielanie posłom niezbędnej pomocy w ich pracy parlamentarnej,
- powoływanie Szefa Kancelarii Sejmu,
- reprezentowanie Sejmu na zewnątrz.

Marszałek Sejmu jest przewodniczącym Zgromadzenia Narodowego. Wybierany jest przez Sejm z grona posłów na pierwszym posiedzeniu Sejmu, a jego wybór przeprowadza Marszałek Senior (powołany przez Prezydenta spośród najstarszych wiekiem posłów).

Marszałkiem Sejmu jest obecnie **Marek Kuchciński**.

PREZYDIUM SEJMU

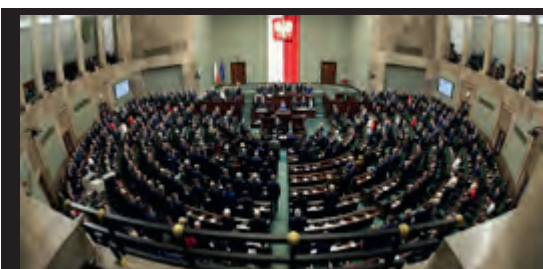
Prezydium Sejmu tworzą Marszałek i wicemarszałkowie Sejmu.

Jego podstawowe kompetencje to:

- ustalanie planów prac Sejmu poprzez wyznaczanie tzw. tygodni posiedzeń,
- organizowanie współpracy między komisjami sejmowymi i koordynowanie ich działań,
- opiniowanie spraw wniesionych przez Marszałka Sejmu,
- prawo dokonywania wykładni regulaminu Sejmu.

KONWENT SENIORÓW

To organ kierowniczy Sejmu o charakterze opiniodawczym, co oznacza, że jego rozstrzygnięcia nie są prawnie wiążące. W skład Konwentu Seniorów wchodzi: Marszałek Sejmu, wicemarszałkowie Sejmu, przewodniczący klubów i kół poselskich.

Zgromadzenie posłów i senatorów 22 grudnia 2015

Zapamiętaj!

Co to jest ZGROMADZENIE NARODOWE?

To organ konstytucyjny składający się z posłów i senatorów obradujących wspólnie, np. w celu uchwalenia ustawy konstytucyjnej, w celu odebrania przysięgi od prezydenta RP czy w celu uchwalenia regulaminu Zgromadzenia Narodowego.

MINISŁOWNICZEK

Immunitet pozwala parlamentarzystom bez przeszkód wykonywać swoje obowiązki. Dzięki niemu posłowie i senatorowie nie mogą zostać aresztowani, zatrzymani albo pociągnięci do odpowiedzialności bez zgody Sejmu i Senatu.

Interpelacja – pisemne pytanie kierowane przez posła do premiera i ministrów, na które właściwy przedstawiciel władzy wykonawczej ma obowiązek odpowiedzieć w wyznaczonym terminie.

Kadencja – okres, na jaki są wybierani posłowie i senatorowie. W Polsce trwa 4 lata, ale w szczególnych przypadkach kadencja może być skrócona.

Wotum nieufności – uchwała, w której Sejm żąda ustąpienia rządu lub jakiegoś ministra.

Weto prezydenckie – sprzeciw prezydenta wobec projektu ustawy. Może ono zostać obalone, jeśli w Sejmie zagłosuje przeciw niemu 3/5 posłów.

KOMPETENCJE SENATU

Organami Senatu są: Marszałek Senatu, Prezydium Senatu, Konwent Seniorów oraz komisje Senatu.

DO KOMPETENCJI SENATU NALEŻY M.IN.:

- zatwierdzanie ustaw uchwalanych przez Sejm,
- udział w usuwaniu niezgodności ustawy z konstytucją w zakresie stwierdzonym przez Trybunał Konstytucyjny,
- prawo inicjatywy ustawodawczej,
- wyrażanie zgody na zarządzenie przez Prezydenta referendum ogólnokrajowego oraz na powołanie przez Sejm Prezesa Najwyższej Izby Kontroli i Rzecznika Praw Obywatelskich,
- rozpatrywanie petycji, z którymi mogą występować obywatele.
- opieka nad Polonią i Polakami za granicą naszego kraju.

Marszałkiem Senatu jest **Stanisław Karczewski**.

Renata Jarecka

MATURA 2018

W WIELKIEJ BRYTANII, CZ. II

Część A2 egzaminu z polskiego jako obcego nie da się zdać bez przygotowania, można nawet ją oblać. Nie jest to kolejny egzamin sprawdzający umiejętność posługiwania się językiem polskim. W tym roku egzamin odbędzie się 6 czerwca. Sprawdź, czego możesz się spodziewać.

Do matury z języka polskiego w Wielkiej Brytanii na etapie A2 konieczne jest przygotowanie literackie oraz wybór jednego z dwóch działów nieliterackich: z historii lub kinematografii. Maturzyści otrzymują arkusz, podzielony na 3 części. W pierwszej części odpowiadają na pytania otwarte do tekstu. Następnie tłumaczą tekst do 150 słów z języka angielskiego na polski. I najtrudniejsze – piszą dwa wypracowania, do których obowiązuje lista lektur, filmów i faktów historycznych.

CO CIĘ CZEKA NA EGZAMINIE?

Egzamin trwa trzy godziny. Możesz zdobyć maksymalnie 100 punktów:

20 punktów za poprawne **rozumienie załączonego tekstu źródłowego** o poziomie trudności zbliżonym do tego z egzaminu AS. Częściej dotyczą zagadnień etyczno-filozoficznych (np. o sumieniu) czy socjologicznych (o portalach społecznościowych, gościnności polskich rodzin). Zdarzają się teksty niepowiązane z Polską, np. o historii metra w Londynie. Tematy tekstów źródłowych muszą mieścić się w zakresie motywów egzaminacyjnych (A2 Topics), które niewiele różnią się od tych z „małej matury”. Pytań jest mniej niż na egzaminie AS – są one otwarte, czyli trzeba odpowiedzieć pełnym zdaniem, i pojawiają się pytania, w których trzeba opisać swój punkt widzenia, np. „Na czym opiera się Twoje sumienie?”. Na tej części także pojawia się zadanie typu prawda-falsz.

20 punktów za **tłumaczenie z angielskiego na polski tekstu** do 150 słów – w testach z ubiegłych lat pojawiały się fragmenty wspomnień znanych ludzi, fragmenty z książek, np. z „My Early Life” Winstona Churchilla, czy z „Notes from My Travels” Angeliny Jolie. W tych tekstach, podobnie jak na AS, pojawiały się nazwy miesięcy, liczebniki. W raporcie poegzaminacyjnym zwracano uwagę, iż to słownictwo sprawia uczniom największe problemy. Aż trudno uwierzyć, iż wielu uczniów tłumaczyło frazę „a dark November afternoon” jako „ciemny, październikowy wieczór”. A fragment tekstu Angeliny Jolie, w którym padają różne dane statystyczne z liczebnikami ułamkowymi, był najtrudniejszą częścią do tłumaczenia. Oto i on:

Many nights I sat awake reading stories and statistics about national and international tragedies.

- One sixth of the world's population lives on less than one dollar a day.
- 1.1 billion people lack access to safe drinking water.
- More than 100 million children do not attend school.

fot. Becca Tapert, Joanna Kosińska, Helloquence, Alexis Brown, Sharon Mccutch

60 punktów za **dwa eseje egzaminacyjne** – jeden literacki i jeden nieliteracki (historyczny lub filmowy). Za każde z wypracowań można otrzymać 20 punktów za treść i 10 punktów za gramatykę. I to jest najtrudniejsza i często zaskakująca uczniów część matury. Uczniowie popchnięci do matury z polskiego bez języka polskiego jako przedmiotu nauczanego w szkole albo bez edukacji w szkole polonijnej bardzo często nie wiedzą, że tym razem wypracowania muszą być oparte o konkretne lektury oraz filmy Andrzeja Wajdy lub wiedzę historyczną dotyczącą II wojny światowej. Pierwsza uwaga w raportach egzaminacyjnych dotyczy tej niewiedzy uczniów, którzy w miejscu na wypracowanie wpisują komentarz „Nie wiedziałem, że do egzaminu mam przygotować jakieś lektury”, „Nie oglądałam żadnego z tych filmów” itp. Czasami opisują inną lekturę czy inny film, ale niestety, takie wypracowania nie mogą zostać zaakceptowane. Prace pisemne muszą być oparte o konkretne tytuły podane w Specification.

A2 Topics	
Day-to-day issues	<ul style="list-style-type: none"> • media and advertising • transport • communication technology • health and wellbeing
Contemporary Society	<ul style="list-style-type: none"> • family and relationships • religion • leisure activities • social issues
Environment and Citizenship	<ul style="list-style-type: none"> • protecting the planet • urban and rural life • impact of scientific and technological progress • law and order
Working World	<ul style="list-style-type: none"> • education and employment • commerce and industry • economic issues
The International Context	<ul style="list-style-type: none"> • impact of travel and tourism • aspects of life/culture of foreign countries • the developing world • wealth and poverty

WYBÓR W ZAKRESIE LITERATURY

Jest to wybór jednocześnie w zakresie rodzaju literackiego (wolicie prozę czy dramat?), jak i tematyczny (walka o niepodległość lub zagadnienia moralne i społeczne). Do każdego przypisana jest lista lektur. Co sprytniejsi uczniowie twierdzą, że z każdego bloku wystarczy wybrać jedną lekturę, by poradzić sobie z napisaniem wypracowania. Każdy temat ma mieć realizację w „przeczytanej przez Ciebie lekturze”. W bloku niepodległościowym najpopularniejsze są powieści „Wierna rzeka” i „Kamienie na szaniec” oraz utwory Mickiewicza. Z dramatów uczniowie najczęściej piszą wypracowania na podstawie „Moralności pani Dulskiej”. Pełna lista lektur i przykładowych tematów w tabelce.

W tematach nieliterackich filmy lub historia

Większość maturzystów wybiera kinematografię. Jest łatwiej, bo wystarczy obejrzeć i przeanalizować tylko dwa filmy Andrzeja Wajdy „Popiół i diament” oraz „Człowiek z marmuru”. Tymczasem z historii trzeba mocno pogłębić wiedzę na temat II wojny światowej i odwoływać się do konkretnych dat, postaci, faktów. Jakich? Oto przykłady wypracowań z poprzednich lat:

1. Walka o niepodległość jako wątek w polskiej literaturze

A. Mickiewicz, „Reduta Orzona”, „Śmierć Pułkownika”
S. Żeromski, „Wierna rzeka”
S. Żeromski, „Rozdziobią nas kruki i wrony”
E. Orzeszkowa, „Nad Niemnem”
B. Prus, „Omyłka”
A. Kamiński, „Kamienie na szaniec”

2. Moralne i społeczne zagadnienia poruszane w polskim dramacie

G. Zapolska, „Moralność Pani Dulskiej”
S. Mrożek, „Tango”
S. Mrożek, „Emigranci”
J. Słowacki, „Balladyna”
A. Fredro, „Zemsta”
L. Kruczkowski, „Niemcy”

LEKTURY

PRZYKŁADOWE TEMATY WYPRACOWAŃ

Jaki jest, Twoim zdaniem, **stosunek autora do walk wyzwoleńczych / wydarzeń** opisanych w przeczytanej przez Ciebie lekturze?

Co myślisz o **poświęceniu i bohaterstwie** wybranych postaci przeczytanej przez Ciebie lektury?

Na podstawie przeczytanej lektury omów przedstawione w niej **społeczeństwo i jego stosunek do walk wyzwoleńczych**.

W swoich utworach pisarze przedstawiają **piękne postawy, ale również gorzką prawdę o historii i ludziach**.

„Literatura tworzyła **ideały wielkich bohaterów, uczyła postawy moralnej i ideowej w walce wyzwoleńczej**”. Czy zgadzasz się z powyższym zdaniem w świetle przeczytanej przez Ciebie lektury?

Na podstawie przeczytanej lektury, przedstaw **losy i dramat ludzi wpłątanych w historię**.

„Ojczyzna nade wszystko”. Uzasadnij, na podstawie przeczytanego przez Ciebie utworu, że może on być **lekcją patriotyzmu dla młodego pokolenia**.

Na czym polega **tragizm/komizm** przeczytanej przez Ciebie sztuki.

Napisz, na podstawie przeczytanego przez Ciebie dramatu, **przed czym ostrzega autor czytelników**.

Czy przeczytana przez Ciebie sztuka porusza **problemy uniwersalne**, czy odnoszące się tylko do miejsca i czasu opisanego w utworze?

Na podstawie przeczytanej sztuki omów przedstawione w niej **społeczeństwo i jego moralność**.

Omów **zakończenie sztuki**. Czy, Twoim zdaniem, rozwiązuje ono problemy w niej poruszane.

„Nie ma prywatnej moralności, wszystko, cokolwiek czynimy, ma **wpływ na życie innych**”.

Porównaj **charakter i postawę moralną** dwóch bohaterów przeczytanego przez Ciebie dramatu.

Postawę którego bohatera przeczytanej sztuki **oceniaś najbardziej krytycznie?**

Która postać, z przeczytanego przez Ciebie dramatu, wywarła **najbardziej destrukcyjny wpływ na rodzinę lub otoczenie**.

Ważne! Przy wszystkich tematach uzupełnienie stanowi wskazówka, by uczeń swoje rozważania zilustrował licznymi przykładami z tekstu.

Temat:

Polacy i Polska w okresie drugiej wojny światowej

1. Kto, Twoim zdaniem, zasługuje na miano bohatera/ów drugiej wojny światowej. Wypowiedź zilustruj licznymi faktami i wydarzeniami z życia wybranej/ych postaci.
2. Jak postanowienia w Jałcie wpłynęły na losy Polski i Polaków? Omów, podając liczne fakty historyczne.
3. Jakie były losy Polaków poza granicami kraju w czasie drugiej wojny światowej? Omów, podając liczne przykłady ich działań i bohaterstwa.
4. Wyjaśnij przyczyny wybuchu drugiej wojny światowej i opisz przebieg wydarzeń pierwszych miesięcy wojny.

5. Opierając się na faktach historycznych, opisz drogi Polaków, które doprowadziły ich do osiedlenia się w Wielkiej Brytanii po drugiej wojnie światowej.
6. Które z wydarzeń drugiej wojny światowej uważasz za najważniejsze? Uzasadnij swój wybór popierając swoją wypowiedź faktami i dokładną analizą.
7. Opisz przyczyny i przebieg Powstania Warszawskiego. W swojej wypowiedzi podaj daty i nazwiska osób związanych z powstaniem i wyraż swoje zdanie na temat tego tragicznego wydarzenia.
8. Które wydarzenie z udziałem Polaków miało, Twoim zdaniem, istotny wpływ na przebieg wypadków drugiej wojny światowej. Swoją wypowiedź poprzyj faktami, datami i analizą wybranego wydarzenia.
9. Opisz przebieg kampanii wrześniowej. W swej wypowiedzi uwzględnij ważne bitwy i wydarzenia, jakie miały miejsce w tym czasie.
10. Omów konsekwencje postanowień w Teheranie i Jałcie – jak wpłynęły one na los Polski i Polaków po wojnie.

Temat:

Polskie kino – Andrzej Wajda „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru”

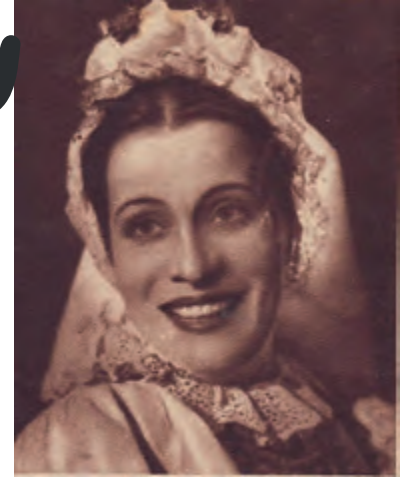
1. Losy którego bohatera, obejranych przez Ciebie filmów Wajdy, uważasz za najtragiczniejsze?
2. Na ile bohaterowie Wajdy sami kierowali swoim losem, a na ile ich los był przesądzony przez historię? Uzasadnij, odwołując się do obejranych filmów. Zanalizuj i opisz rzeczywistość życia w Polsce w czasach przedstawionych w filmach Wajdy „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru”.
3. Czego się dowiedziałeś o życiu w Polsce w tamtych czasach i o sytuacji politycznej na podstawie filmów Wajdy?
4. Jakie są, Twoim zdaniem, podobieństwa i różnice w losach trzech głównych bohaterów filmów Wajdy Maćka, Mateusza i Agnieszki?
5. Zanalizuj i opisz rzeczywistość życia w Polsce w czasach przedstawionych w filmach Wajdy. Wytlumacz sens i znaczenie tytułów filmów Wajdy „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru”.
6. Romantyzm pozostawił w literaturze polskiej swój trwały ślad. Które cechy bohatera romantycznego możesz odnaleźć w bohaterach filmów Wajdy?
7. Ludzie są ofiarami okoliczności, na które często nie mają wpływu. Do jakiego stopnia to jest prawdą w odniesieniu do bohaterów Wajdy? Omów, podając liczne przykłady z filmów. Wybierz i porównaj bohaterów filmów A. Wajdy „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru”. Co, Twoim zdaniem, ich dzieli, a co łączy? Omów, podając liczne przykłady z filmów.
8. Każdy wybór, jakiego dokonujemy, ma wpływ na nasze życie. Jak wybory, których dokonali bohaterowie filmów Wajdy „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru” rzutowały na ich dalsze losy? Opisz, powołując się na obejrane filmy.
9. Wybierz i omów postawy bohaterów filmów A. Wajdy „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru”. Co, Twoim zdaniem, ich dzieli, a co łączy? Omów, podając liczne przykłady z filmów.
10. Na czym polegał tragizm losów bohaterów filmów Wajdy „Popiół i diament” i „Człowiek z marmuru”. W swojej wypowiedzi uwzględnij obydwie filmy.

* W 2019 roku do egzaminu A2 według starych (omówionych tutaj) zasad przystąpi ostatnia grupa zdających. Proszę nie korzystać z zawartych tu podpowiedzi odnośnie egzaminów po reformie, do których dwuletnie przygotowania rozpoczynają się we wrześniu 2018 r.

„Wesele”

Dramat Stanisława Wyspiańskiego pokazuje obraz społeczeństwa polskiego, analizuje przyczyny klęsk walk narodowych i wskazuje, dlaczego Polacy nie mogą wywalczyć sobie niepodległości. To nie jest tylko utwór o tematyce narodowej, ale też o lękach, obsesjach i naturze ludzkiej.

20 listopada 1900 roku odbyło się wesele inteligenta – poety Lucjana Rydla z chłopką – Jadwigą Mikołajczykówną. Na weselu bawił się Stanisław Wyspiański i wtedy postanowił napisać „Wesele”.

W jego dramacie wystawionym po raz pierwszy w Teatrze Miejskim 16 marca 1901 roku, obserwujemy na scenie chatę weselną, a w niej pogodzonych i połączonych radością przedstawicieli dwu warstw: chłopów i inteligencji. Chata staje się nagłe sceną narodową – wesele pretekstem do stawiania ważnych pytań. Wyspiański stawia je współczesnemu sobie społeczeństwu: chłopom i inteligencji, a brzmią one:

- Czy dorośliście do prawdziwego czynu wyzwolenia ojczyzny?
- Czy dorośliście do pogodzenia się i wspólnego działania?
- Czy dorośliście do wielkich postaci własnej legendy i historii?

AKCJA DRAMATU...

... rozgrywa się w noc listopadową 1900 roku w Bronowicach w wiejskiej chacie. Odbywa się wesele – słychać dźwięki weselnej muzyki i gwar rozmów. To wesele młodego poety z wiejską dziewczyną – goście państwa młodych to przedstawiciele dwóch grup społecznych: inteligencji i chłopstwa.

Pierwsza scena to rozmowy gości. Dziennikarz – znudzony polityką i miejskim życiem, marzy o spokoju wsi – rozmawia z Czepcem, który próbuje go przekonać, że chłopci są ciekawi wiadomości ze świata i wyjątkowi „a panowie to nijak nie wiedzą, że chłop chłopskim rozumem trafi, choćby było i daleko. / A i my tu cytomy gazety / i syćko wiemy.” Dalej poznajemy młode panny Zosię i Haneczkę, które są pełne życia i chętne do zabawy. Radczynię – kobietę wyniosłą, przekonaną o swej wyższości, która traktuje lud z pobłażliwością. Inni bohaterowie – goście weselni to Jasiek i Kasper – wesołe podrostki, stara gospodyni Klimina lubiąca zabawę i próbująca swatać młodych. Pan Młody, szczęśliwy, zachwyca się urodą swojej żony. Panna Młoda jest rozsądną, naiwną i prostolinijną dziewczyną ze wsi.

Kolejny bohater to zmęczony i znudzony powodzeniem u kobiet, pełen wątpliwości co do życia i sztuki, Poeta. Na weselu flirtuje z Maryną.

Przybywa Żyd, dzierżawca pobliskiej karczmy. Jego rozmowa z Panem Młodym uświadamia różnice między inteligencją a chłopami. Żyd zarzuca Panu Młodemu, że zachwyca się wiejskimi zwyczajami, ale jest to na pokaz – za chwilę zrzuci chłopski strój. Pan Młody zachwyca się swoją żoną – dziewczyną z ludu: „Toś już moja! Radość, szczęście! / Nie myślałam, że tak wiele”. Na wesele przybywa córka Żyda – Rachel. Pan Młody opowiada, jak jest szczęśliwy na wsi: „od miesiąca chodzę boso, / od razu się czuję zdrowo, / chadzam boso, z gołą głową; / pod spód więcej nic nie wdziemam, / od razu się lepiej miewam”. Córka Żyda – uduchowiona panna rozmiłowana w poezji prowokuje rozmowę o sztuce, twórczych tęsknotach.

Archiwalia „Wesele”, 1901

Poeta, który chce napisać dramat, rozmawia z Gospodarzem, który jest też poetą, o tym, kim ma być artysta. Rozmowę przerywa wejście Czepca i Ojca. Stwierdzają oni, że skoro Poeta jest nieszczęśliwy, to powinien ożenić się z dziewczyną z ludu – to da mu szczęście. Mimo wyjątkowej sytuacji Czepiec i Żyd zaczynają kłótnię o dług, także Ksiądz upomina się o pieniądze za dzierżawę karczmy. Kłótnia prowokuje Gospodarza do przypomnienia rzezi, jakiej dokonali przed laty na szlachcie chłopci. Przedstawiciel młodego pokolenia – Pan Młody – choć zna tę historię, nie chce o niej mówić i myśleć: „Znam to tylko z opowiadań,/ ale strzegę się tych badań,/ bo mi trują myśl o polskiej wsi (...)/ Myśmy wszystko zapomnieli;/ mego dziadka piłą różni.../ Myśmy wszystko zapomnieli!”. Według niego nastąpiło pojednanie i zbratanie.

Realistyczną część dramatu kończy Poeta, który pod wpływem Racheli, prosi nowożeńców, aby zaprosili na wesele chochoła z sadu: „Zaproszę tego chochoła;/ tam za oknem skrył się w sad.”

Państwo młodzi wśród śmiechu i żartów zapraszają chochoła „Dla nas samych dość za wiele;/ przyjdź, chochole,/ na Wesele! (...) Przyjdzie, przyjdzie, jak mos wole!”

OSOBY DRAMATU

- CHOCHOŁ** – zaproszony na wesele przez państwa młodych, Racheli uważa go za symbol poetycznego końca świata natury, Isia – mała dziewczynka wygania go na pole. Jest on sprawcą przybycia kolejnych zjaw. Ratuje też zebranych wokół bronowickiej chaty chłopów, prowadzi ich uśpionych w tańcu. Symbol z jednej strony uśpienia narodu, z drugiej nadziei na odrodzenie (ukryta wewnątrz róża).
- WIDMO** – upiór Ludwika de Laveaux ukazujący się Marysi. To jej zmarły narzeczony. Przypomina jej, że tylko on był jej prawdziwą miłością. Symbol miłości romantycznej.
- STAŃCZYK** – mądry błazen królewski, który ukazuje się Dziennikarzowi. Stańczyk jest symbolem mądrej troski o dobro państwa. Pojawia się w odpowiedzi na wyrzuty sumienia Dziennikarza, który chce kształtować opinię publiczną, a sam nie widzi perspektyw, stracił wiarę w cokolwiek, nawet w Boga i swoje siły. „Usypiam duszę mą biedną/ i usypiam brata mego;/ wszystko jedno, wszystko jedno,/ tyle złego, co dobrego.”
- RYCERZ** – Zawisza Czarny z Garbowa ukazuje się Poecie, który marzy o sile i potędze, ale jego marzenia nie przystają – tak jak i polskie mity – do rzeczywistości. Jest symbolem honoru i odwagi polskiego rycerstwa.
- HETMAN** – targowiczanie, zdrajca Franciszek Ksawery Branicki. Symbol fałszu i zdrady narodowej. Ukazuje się Panu Młodemu, gdy ten zastanawia się nad tym, co o jego ślubie z chłopką powiedzieliby szlachecy przodkowie. Hetman wyrzuca Panu Młodemu: „Czepiłeś się chamskiej dziewczki?!”.

- UPIÓR** – Jakub Szela, jeden z przywódców rzezi galicyjskiej z 1846 roku. Ukazuje się Dziadowi i rozwiewa marzenia o pojednaniu inteligencji i szlachty. Jest jak wyrzut sumienia – o tak strasznych rzeczach nie można zapomnieć. To symbol krwawej zemsty chłopów na panach.
- WERNYHORA** – postać z legendy – wróżbita, który przepowiedział odzyskanie przez Polskę niepodległości. Przychodzi do Gospodarza – inteligenta, który ożenił się z chłopką i mieszka na wsi – dlatego może poprowadzić naród do walki. Daje Gospodarzowi złoty róg, który pomoże zwołać wszystkich do walki. Jednak Gospodarz nie jest gotów do takich czynów – oddaje złoty róg Jaśkowi, który go gubi. Jest symbolem porozumienia ponad podziałami.

Portret z żoną,
Stanisław Wyspiański

„Wesele” w aktach

AKT I – REALISTYCZNO- OBYCZAJOWY

Prezentuje typy gości z miasta i chłopów z Bronowic. Ostre, krótkie dialogi charakteryzują i chłopów, i panów, zarysowują kontrast między nimi i prezentują realia wsi.

38 scen ukazuje wzajemne relacje między chłopami a inteligencją (np. rozmowy Czepca z Dziennikarzem, Radczyni z Kliminą, Pana Młodego z Panną Młodą).

AKT II – FANTASTYCZNO- SYMBOLICZNY

Do izby przybywają fantastyczni goście – Osoby Dramatu, widma ukazujące się poszczególnym osobom. Przybywa Widmo do Marysi, Stańczyk schodzi z obrazu Matejki do Dziennikarza, Rycerz (Zawisza) do Poety, Hetman do Pana Młodego, Upiór Szela do Dziada, a Wernyhora do Gospodarza. Nie są to zestawienia przypadkowe. Widma „wyobrażają dusze” ludzi, którym się pojawiają, są uosobieniem ich wewnętrznych rozterek, konfliktów, kompleksów i pragnień. Wernyhora wręcza Gospodarzowi Złoty Róg, który ma poderwać wszystkich do powstania, obdarza go misją zwołania ludzi z bronią i organizacji zrywu wolnościowego.

AKT III – SPLOT WĄTKU REALISTYCZNEGO I SYMBOLICZNEGO, DRAMAT NARODOWY

Przynosi rozczarowanie. Gospodarz powierzył Złoty Róg Jaśkowi, lecz krakowski zuch zgubił go, gdy podnosił swoją „czapkę z piór”. Gospodarz zasypia – a lud z kosami rzeczywiście zbiera się na błoniach i czeka na Wernyhore.

Nadchodzi jednak Chochół – w takt jego muzyki orszak weselny rusza w bolesny, letargiczny taniec, zaczarowane dreptanie w kółko, zamiast walki zbrojnej.

***

Spółczesność polskie nie dojrzało do owocnego czynu. Lecz symbolika dramatu, sama konstrukcja chochoła pozwala też na wniosek, że społeczeństwo to jeszcze nie dojrzało, że być może przyszłość przyniesie czas wyzwolenia.

OCENA SPOŁECZEŃSTWA W „WESELU”

Wyspiański poddaje ocenie chłopów i inteligencję, wydobywając z ich dusz to, co prawdziwe, stawiając ich przed możliwością wspólnego czynu. Okazuje się, że w tej osobliwej chwili wielkiej szansy inteligencja zawiodła, a chłopci nie dorośli do zadania. Wniosek: tragizm narodu tkwi w niemożności spełnienia skutecznego czynu, w niemocy i braku umiejętności wykorzystania szansy.

Narodowe Czytanie w Mińsku, Wesele

REPREZENTANCI INTELIGENCJI:

PAN MŁODY – łatwo poddaje się nastrojom, egzaltacji, poezji, prezentuje gadulstwo, ludomanię, pozór, a nie szczerą idealność.

POETA – choć tęskni za potęgą, głosi pesymizm i dekadentyzm, a poeta dekadent nie jest zdolny do czynu.

DZIENNIKARZ – sam nie jest pewien wartości swoich poglądów, pogarda dla ludu i lojalność wobec zaborcy nie przyniosą efektu.

GOSPODARZ – jedyny szczerzy w swoich zamierzeniach i ideałach inteligent, lecz nawet i on w chwili decydującej zawodzi.

CHARAKTERYSTYKA INTELIGENCJI NIE WYPADA POZYTYWNE. OCENA CHŁOPÓW NIE JEST LEPSZA:

CZEPIEC – prezentuje wartość ludu, jego energii i siły tak potrzebnej inteligentom. Tym niemniej jest to postać prymitywna, która samodzielnie nie podejmie decyzji. Dziad z zachowaną w psychice rabacją 1846 roku jest upostaciowaniem chłopskich obaw i niechęci, które nie dopuszczają do szczerzej zgody.

JAŚKO – to symbol niedojrzałości chłopów do czynu, ich odwiecznego przywiązania do własności prywatnej – obarczony odpowiedzialnym zadaniem Jaśko pragnie błyszczeć przed innymi, schyla się po czapkę z piór i gubi złoty róg.

Społeczeństwo Wyspiańskiego otrzymuje marną ocenę: słaba, niezdolna do czynu inteligencja i niedojrzali, bezradni z powodu braku dowódcy, choć gotowi do walki chłopci... zdolni są tylko pograć się w magicznym, uśpionym, chocholim tańcu.

Tworzą ją sceny wizyjne i osoby dramatu, niektóre wieloznaczne wypowiedzi i cały zbiór rekwizytów. Najślynniejsze to:

ZŁOTY RÓG – symbol wyzwolenia, sygnału wzywającego do powstania, budzącego w ludziach wolę walki. Ma moc wyrwania społeczeństwa z letargu, dlatego okoliczność, że Jaśko gubi złoty róg uniemożliwia cały powstańczy zryw.

PAWIE PIÓRA – własność, prywatna. Jaśko schylał się po czapkę z piór – i wówczas złoty róg gdzieś się zapodział. Jest to scena symboliczna – wyciągając ręce „po swoje”, zaprzepaścił szansę sprawy narodowej. Wymowa symbolu ostrzega przed stawianiem własności prywatnej ponad sprawami publicznymi i narodowymi.

PODKOWA – jest symbolem szczęścia, ale w „Weselu” zgubił Wernyhora podkowę, Gospodyni chowa ją „na zaś” do kufra. Można całą rzecz zinterpretować dwojako: po pierwsze mamy do czynienia ze szczęściem odłożonym na przyszłość, sukcesem, którego czas jeszcze nie nadszedł. Po drugie pojawia się tu znów motyw chciwości i poczucia własności.

CHOCHOŁ – zaproszony na wesele przez państwa młodych, Rachela uważa go za symbol poetycznego końca świata natury, Isia – mała dziewczynka wygania go na pole. Jest on sprawcą przybycia kolejnych zjaw. Ratuje też zebranych wokół bronowickiej chaty chłopów, prowadzi ich uśpionych w tańcu. Symbol z jednej strony uśpienia narodu, z drugiej nadziei na odrodzenie (ukryta wewnątrz róża).

CHATA BRONOWICKA – to symbol całej Polski.

KADUCEUSZ – laseczka błazna. W tradycji symbol pokoju, natomiast w dramacie ironicznie – sporu: „masz tu kaduceus polski, / mąć nim wodę, mąć”.

DZWON ZYGMUNTA – symbol potęgi i wielkości historycznej narodu.

JACY SĄ?

INTELIGENCJA – bierna, niezdolna do czynu, przygnieciona przez rzeczywistość, słaba, nieufna wobec chłopów, choć na pozór ludomańska, wymowna, hałaśliwa, znudzona, dekadencja.

CHŁOPI – egoistyczni, myślący tylko o własnej zagrodzie, dumni ze swojego rodowodu, na swój sposób rozumni, chciwi, pazerni, energiczni, aktywni, z zazdrością patrzą na miejskich gości.

WARSTWA SYMBOLICZNA DRAMATU

WAŻNE CYTATY

Ale tu wieś spokojna. –
Niech na całym świecie wojna,
Byle polska wieś zaciszna,
Byle polska wieś spokojna.

Dziennikarz; akt I, scena 1

Miałeś, chłopie, złoty róg,
Miałeś, chłopie, czapkę z piór:
Czapkę ze łba wicher zmiotł.
[...] ostał ci się ino sznur.

Chochoł, akt III, scena 35

Chochoły,
Stanisław Wyspiański

Związki frazeologiczne

to połączenia wyrazów, które stanowią pełną całość znaczeniową.

Co to oznacza? Np. związek frazeologiczny „znać się jak tyse konie” z końmi tak naprawdę nie ma nic wspólnego, a oznacza, że ktoś zna się z kimś bardzo dobrze, od lat.

Masz to na końcu języka?

Kiedy ktoś jest straszliwym kłamczuchem, powiemy, że „kłamie jak z nut”, a nie np. z książki czy z gazety. To stały związek frazeologiczny, w którym żadnego z wyrazów nie możemy zastąpić innym. Natomiast w związkach luźnych wyrazy łączą się w związki w zależności od potrzeby – możemy np. czytać gazetę, „Pana Tadeusza”, list, czytać z zainteresowaniem, głośno lub niechętnie – to są luźne związki frazeologiczne.

PODZIAŁ ZWIĄZKÓW FRAZEOLAGICZNYCH

Zwroty

Zwrotami nazywamy te związki frazeologiczne, które posiadają czasownik.

- kłamać jak z nut
- wpaść w tarapaty
- zatopić się w lekturze
- daleko zajść
- spiec raka

Wyrażenia

Wyrażenia – te związki frazeologiczne, które nie posiadają czasownika.

- skok na głęboką wodę
- kość niezgody
- złoty środek
- bajońskie sumy

Frazy

To związki frazeologiczne, które stanowią całość – są zdaniem lub równoważnikiem zdania.

- Wpadł jak śliwka w kompot.
- Komu w drogę, temu czas.
- Daj kurze grzędę, a ona: wyżej siędę.

Czym w takim razie różni się zdanie od frazy?

Nie każde zdanie jest frazą – fraza jest pojęciem węższym. To utarte, ogólnie przyjęte zdania powtarzane od lat w tej samej lub podobnej formie. Do fraz należą też:

- przysłowia
- sentencje
- powiedzonka
- aforyzmy.

Masz wątpliwości, jak odróżnić frazę od zwrotu, skoro i tu, i tu jest czasownik?

Popatrz na długość.

Zwrot jest króciutki i właściwie nie stanowi zdania.

Fraza to rozbudowane wypowiedzenie.

Zwrot *drzeć koty* sam jeszcze nic nie mówi – trzeba dodać, kto z kim.

Fraza *na pochyłe drzewo każda koza skacze* jest całością i nic dodawać nie trzeba.

Ale uważaj! Fraza też może nie mieć czasownika, bo przecież równoważniki zdania go nie mają. **Gość w dom, Bóg w dom** – oto przykład takiej frazy.

FRAZEOLOGIZMY NA CO DZIEŃ 😊

Możesz spotkać się z takim zadaniem: ułóż krótkie opowiadanie lub opisz sytuację, wplatając do tekstu pięć związków frazeologicznych. Jest ich naprawdę dużo – a my mamy dla Ciebie malutką ściągawkę.

BIĆ SIĘ Z MYŚLAMI

Osoba, która szybko podejmuje decyzje, raczej nie ma takich problemów. Co innego niezdecydowani – zastanawiają się, wahają, nie mogą się zdecydować – innymi słowy – biją się z myślami.

ZAPOMNIEĆ O BOŻYM ŚWIECIE

Oglądałeś mecz naszej reprezentacji? Byłeś tak zafascynowany, że o wszystkim zapomniałeś? Jednym słowem – zapomniałeś o bożym świecie!

BRAKUJE MU PIĄTEJ KLEPKI

Tak powiesz o kimś, kto jest głupi, niespełna rozumu.

NIE KIWAĆ PALCEM W BUCIE

Ależ z Ciebie leń, nie zdobyłeś się nawet na najmniejszy wysiłek, nic nie zrobiłeś w danej sprawie, czyli nawet palcem w butcie nie kiwnąłeś!

W CZEPKU URODZONY

To ktoś, kto ma w życiu wyjątkowe szczęście.

NUDNY JAK FLAKI Z OLEJEM

Oj, lepiej go unikaj, bo zanudzi Cię na śmierć!

ROBIĆ DOBRĄ MINĘ DO ZŁEJ GRY

Czyli udawać zadowolenie, dobre samopoczucie mimo niesprzyjającej sytuacji.

MIEĆ ZA DŁUGI JĘZYK

Tak powiesz o plotkarzu, który nie umie dotrzymać tajemnicy – wszystko wypaple innym!

STROIĆ FOCHY

Czyli właściwie bez powodu kaprysić, dąsać się i grymasić.

MIEĆ WĘŻA W KIESZENI

Od takiego kogoś na pewno nie pożyczysz pieniędzy – bo to taki skąpiec, że hej!

SPOCZAĆ NA LAURACH

Zadowoliliście się ostatnimi osiągnięciami z angielskiego? Tak bardzo jesteś pewny swoich umiejętności, że nic już nie zamierzasz robić? Oj, nie spoczywaj na laurach!

fot. Cristina Gottardi, Irina, Joshua Rawson Harris, Thought Catalog, Kelly Sikkema/ Unsplash.com

ROBIĆ COŚ NA PÓŁ GWIZDKA

Czyli nie angażować się maksymalnie, nie wkładać w robienie czegoś wszystkich sił. Po prostu – odpuścić sobie.

PLEŚĆ ANDRONY (ALBO PLEŚĆ BANIALUKI)

Wygadywać głupstwa, bzdury. Tak zmyślać, że od razu widać, że to się kupy nie trzyma. Kto będzie plół androny? Ktoś, kto np. będzie się upierał, że stworzono samochód poruszający się z prędkością bakcyła!

POŁKNAĆ BAKCYLA

Co to ten bakcył? Nie wiadomo, ale połknąć bakcyła to znaczy stać się gorącym zwolennikiem czegoś, po prostu bardzo się czymś zainteresować. Od kilku tygodni o niczym innym nie mówisz jak o fotografii? W takim razie połknąłeś bakcyła!

ROBIĆ Z KOGOŚ BALONA

Niezbyt to grzeczne! Chciałbyś być przez kogoś nabierany i ośmieszany? Nie? To sam też nie drwij z kogoś – czyli nie rób z niego balona!

CZAS NA CZASOWNIK

CZASOWNIKI to odmienne i samodzielne części mowy.

CZASOWNIKI określają czynności, działania i stany, np.: malowałem, śmiał się, idzie, kwitnie, zapomniał, pojedzie.

PYTANIA CZASOWNIKA TO:

CO ROBI?
CO SIĘ
Z NIM DZIEJE?
W JAKIM
JEST STANIE?

CZASOWNIKI

CZASOWNIKI W FORMIE NIEOSOBOWEJ

np. grano

CZASOWNIKI W FORMIE OSOBOWEJ

np. grałem

Czasowniki osobowe to takie, w których da się określić wykonawcę czynności, czyli osobę. Dodaj zaimek osobowy do czasownika, np. **ty** czytałeś, **oni** biegli, **one** tańczyły i... jeśli dasz radę to zrobić – czasownik jest osobowy!

„ZNAKI SZCZEGÓLNE” CZASOWNIKÓW OSOBOWYCH!

OSOBY CZASOWNIKA

Czasownik to jedyna część mowy, która odmienia się przez osoby!

W czasowniku osobowym możesz wskazać osobę – wykonawcę czynności: trzy osoby w liczbie pojedynczej i trzy osoby w liczbie mnogiej.

liczba pojedyncza

1 os. ja piszę
2 os. ty piszesz
3os. on, ona, ono pisze

liczba mnoga

1 os. my piszemy
2 os. wy piszecie
3 os. oni, one piszą

LICZBY CZASOWNIKA

LICZBA POJEDYNCZA

np. idziesz, spaceruję

LICZBA MNOGA

np. byliśmy, ugotowali

CZASY CZASOWNIKA

Skojarz czasownik z trzema czasami: przyszłym, przeszłym i teraźniejszym.

PRZYKŁADY:

CZAS TERAŹNIEJSZY

np. piszę

CZAS PRZESZŁY

np. umyłem

CZAS PRZYSZŁY

np. zrobię

RODZAJE CZASOWNIKA

W LICZBIE POJEDYNCZEJ

RODZAJ ŻEŃSKI

np. grałam

RODZAJ MĘSKI

grał

RODZAJ NIJAKI

grało

W LICZBIE MNOGIEJ

RODZAJ MĘSKOOSOBOWY

np. grali

RODZAJ NIEMĘSKOOSOBOWY

grały

TRYBY CZASOWNIKA

Tryb wskazuje na stosunek osoby mówiącej do treści zdania.

- ▶ orzekający – orzeka o czymś, informuje, np. jadę, rysujemy
- ▶ przypuszczający – wyraża przypuszczenie, np. pojechałbym, obejrzałbym
- ▶ rozkazujący – wyraża rozkaz, polecenie, prośbę, np. jedź!, rysujcie!

STRONY CZASOWNIKA

CZYNNA

BIERNA

ZWROTNA

STRONĘ CZYNNĄ MAJĄ CZASOWNIKI OSOBOWE.
STRONĘ BIERNĄ – TYLKO CZASOWNIKI PRZECHODNIE.

Zapamiętaj!

Czasownik przechodni – może „przejsć” ze strony czynnej na bierną, np. Jasio **pisal** list. List **był pisany** przez Jasia.
Czasownik nieprzechodni – nie może „przejsć” ze strony czynnej na bierną, np. **Idę** do kina. (Przecież nie powiesz: Kino jest... no właśnie! Czasownik „iść” jest nieprzechodni.)

ASPEKT CZASOWNIKA

Informacja zawarta w czasowniku, która mówi o tym, czy dana czynność została zakończona czy nie.

Olga **myła** naczynia.

Czasownik **myła** jest **niedokonany**. Nie wiemy, czy Olga skończyła myć naczynia. W zdaniu: Olga **umyla** naczynia, czasownik **umyla** jest **dokonany** – wiemy, że czynność została zakończona.

ZWRÓĆ UWAGĘ NA PODMIOT! ZOBACZ, CZY:

- ▶ jest on wykonawcą czynności – jeśli tak, jest to czasownik w stronie czynnej, np. on myje;
- ▶ odbiera skutki danej czynności – jeśli tak, jest to czasownik w stronie biernej, np. on jest myty;
- ▶ wykonuje i odbiera czynność – jeśli tak, jest to czasownik w stronie zwrotnej.

Czasowniki

- ▶ **dokonane**, np. zjadłem, przeczytałem, umyłem
- ▶ **niedokonane**, np. jadłem, czytałem, myłem

TO JEST WAŻNE!

CZASOWNIKI NIEOSOBOWE

to takie, w których nie da się określić osoby, np. namalowano – ale kto namalował?

CZASOWNIKI NIEOSOBOWE TO:

BEZOKOLICZNIKI,
np. myć, jeść

BEZOKOLICZNIK to podstawowa forma czasownika, która nie odmienia się, np.: żałować, myśleć, spać, chcieć, biec, trąbić, śpiewać.

Imiesłowy przymiotnikowe mają znaczenie czasownika, bo mówią o czynnościach, a formę – przymiotnika. Np. imiesłowy czynne to takie, które określają osoby wykonujące pewną czynność lub przedmioty będące w jakimś stanie, np. uczeń **śpiewający** – to taki, który śpiewa, leżący kamień – to taki, który leży.

FORMY ZAKOŃCZONE NA -NO, -TO,
np. umyto, zrobiono

FORMY ZAKOŃCZONE NA -NO, -TO
To czasowniki nieodmienne, np.: powiedziano, znaleziono, dokończono, namalowano, uprzedzono.

Imiesłowy przysłówkowe mają właściwości czasowników – oznaczają czynność lub stan, ale są nieodmienne – podobnie jak przysłówki.

np. śpiewając, zjadłszy

IMIESŁOWY określają czynności, nie odmieniają się przez osoby, dzielą się na imiesłowy:

przymiotnikowe
czynne: -acy, -ąca, -ące, np. piszący, myślący, śpiewająca, sprząająca,
bierne: -ny, -na, -ne, -ty, -ta, -te, np. pisany, ukryty,

przysłówkowe
współczesne: -ąc, np. wracając, śpiewając, myśląc
uprzednie: -wszy, -szy, np. wróciwszy, napisawszy, usiadłszy

Przy określaniu czasownika osobowego pamiętaj, aby uwzględnić wszystkie jego cechy!

Przykład:

– Ona pojedzie – osoba 2, liczba pojedyncza, rodzaj żeński, czas przyszły, tryb orzekający, strona czynna, czasownik dokonany.

Zapamiętaj!

Imiesłowy przymiotnikowe odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje.

ODMIANA CZASOWNIKÓW

Czasowniki odmieniają się przez osoby, liczby, czasy, tryby, strony oraz rodzaje – ta odmiana to **KONIUGACJA**. Przez rodzaje czasowniki odmieniają się tylko w czasie przyszłym i przeszłym oraz w trybie przypuszczającym! Imiesłowy przymiotnikowe odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje.

Czasownik w formie bezokolicznika może pełnić funkcję:

- ▶ podmiotu, np. Pływać jest przyjemnie.
- ▶ okolicznika, np. Przyszedł prosić o pomoc. Poszedł zadzwonić.
- ▶ dopełnienia, np. Maciek pomógł rozwiązać zagadkę.

PISOWNIA IMIESŁOWÓW I PARTYKUŁ!

Razem napisz partykułę **-by z:**

- ▶ czasownikami w formie osobowej np. zrobiliby, poszedłby, namalowałby.

Oddzielnie napisz partykułę **-by z:**

- ▶ czasownikami w formie nieosobowej, np. umyto by, zrobiono by, namalowano by.

Oddzielnie napisz partykułę **nie z:**

- ▶ czasownikami, np. nie chciałem, nie jadłam,
- ▶ bezokolicznikami, np. nie mieć, nie żartować,
- ▶ formami zakończonymi na -no -to, np. nie umyto, nie zrobiono,
- ▶ imiesłowami przysłówkowymi, np. nie biegnąc, nie przeczytawszy.

Razem napisz partykułę **nie z:**

- ▶ imiesłowami przymiotnikowymi, np. nieoceniony, niekwitnący, nieumyty.

Inspiruje mnie codzienność!

Weszłam w świat show-biznesu, mając 17 lat. To był duży test. Ale jestem z siebie dumna, bo chyba go zdałam – mówi Natalia Szroeder, jedna z najpopularniejszych wokalistek.

To mój azyl – tak mówisz o Kaszubach. A jakie miejsce jest dziś dla Ciebie domem?

To wciąż Kaszuby, zawsze będą Kaszuby. Przeprowadziłam się do Warszawy i jest mi tu naprawdę bardzo dobrze, to także moje miejsce na ziemi. Ale moim domem jest dom rodzinny. To tutaj tak prawdziwie mogę złapać oddech.

W tym, jak opowiadasz o swojej rodzinie, widać, że jest dla Ciebie ważna. A przyjaciele? Kim oni są dla Ciebie? A jakim przyjacielem jesteś Ty?

Mam szczęście spotykać na swojej drodze wspaniałych ludzi. Mam przyjaciół na Kaszubach, ale także przyjaciół, których poznałam podczas pracy. To dla mnie bardzo ważne relacje. Wszyscy moi przyjaciele to ciepli i mądrzy ludzie, od których wiele się uczę. A jaką sama jestem przyjaciółką...? Ciężko mi to ocenić, ale chyba przede wszystkim potrafię słuchać.

fot. Krzysztof Opaliński/Warner Music Poland

Wychowywałam się otoczona kaszubską kulturą i tradycjami. Rodzice i dziadkowie dbali o to, byśmy wiedzieli, jak bardzo wyjątkowa i piękna jest nasza odrębność. To ukształtowało mnie jako człowieka, ale także jako artystkę.

W piosence „Jane”, którą zdobyłaś serca fanów, zaśpiewałaś: Potrafię słuchać kiedy ktoś/ Coś z sensem może mi powiedzieć/ A zawsze mnie ogarnia złość/ Gdy mówi o tym, o czym nie wie/ Nie lubię gdy tracimy czas/ I na konkrety zawsze czekam”. Bardzo konkretny tekst. Taka jesteś w życiu i w muzyce?

Na pewno taka bywam, mam w sobie tę cechę i ona czasem się ujawnia. Ale bardzo często jestem łagodna, zdarza się, że owijam w bawełnę, żeby nie sprawić komuś przykrości. To kwestia relacji. W pracy jestem konkretna i wiem, czego chcę, w relacjach międzyludzkich interesuje mnie przede wszystkim człowiek, dlatego w trudnych sytuacjach jestem bardzo delikatna.

Kiedy ukazał się singiel „Jane”, miałaś 17 lat. Twoja kariera muzyczna przyspieszyła, gdy zdawałaś maturę. Jak wyglądały Twoje przygotowania?

Bywało ciężko. Czasem nie było mnie w szkole dwa, trzy tygodnie, wracałam na kilka dni i w trasę. To były ogromne zaległości... W trasie, między koncertami... siedziałam i sama przerabiałam materiał. Matematykę zdałam śpiewając, mimo że jestem humanistką, a na zajęciach byłam raczej gościem.

Miałaś swój patent na przetrwanie szkoły?

Chyba nie potrzebowałam patentu. Oczywiście, wielokrotnie mi się nie chciało rano wstawać czy siedzieć nad książkami, ale wracając myślami do tamtych chwil, mam na twarzy uśmiech i jest... mi tęskno. To masa niezapomnianych wspomnień, przyjaźni, pierwszych miłości, rozczarowań... Wspominam to z wielkim sentymentem.

„Natinterpretacje” – to debiutancki album Natalii, o którym ona sama mówi: Każdy tekst z mojej płyty jest dla mnie intymny i wyjątkowy, ale jednym z moich ulubionych jest zdecydowanie „Domek z kart”.

Co Cię inspiruje? Muza, film, ludzie, a może przyroda?

Codziennosc mnie inspiruje. Ludzie, sytuacje, filmy, inni artyści... Czerpię inspiracje ze wszystkiego, co budzi we mnie emocje.

Jesteś jedną z najbardziej lubianych wokalistek. Jak radzisz sobie z popularnością?

Popularność mnie nie przytłacza. Zdarza się oczywiście, że ludzie rozpoznają mnie na ulicy, proszą o podpis czy zdjęcie, ale to zawsze jest bardzo miłe. Zmęczenie pojawia się czasem po koncertach. Po zejściu ze sceny jestem padnięta i marzę o prysznicu i łóżku, a autografy rozdaję czasem nawet 2–3 godziny.

Czy miałaś chwile zwątpienia, że może Ci się nie udać w branży muzycznej?

Gdy chwyta mnie na taki nastrój, nie wyciągam się na siłę z dołka, pozwalam sobie na wątpliwości, na strach i na łzy, to mnie oczyszcza. Każdy ma prawo na chwile zwątpień, jesteśmy tylko ludźmi.

Często zdaję się na żywioł! I zdecydowanie więcej wniosków wyciągam, ucząc się na własnych błędach, niż opierając się jedynie o rady innych. Sama muszę się przewrócić, żeby znaleźć patent na łapanie równowagi.

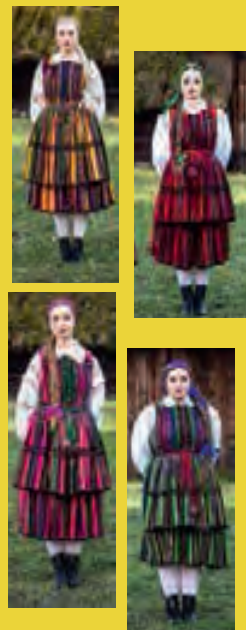

FOLKOWA, WYJĄTKOWA TULIA!

W październiku 2017 roku fani Depeche Mode przeżyli mega-pozytywny szok, gdy zespół opublikował na swoim fanpage'u folkową wersję jednego ze swoich największych przebojów, „Enjoy the Silence”. Wszyscy zachwycili się coverem, który wykonały cztery dziewczyny ze Szczecina z zespołu TULIA☺ Zaśpiewały też „Nieznajomego” Dawida Podsiadło, słuchacze ze świata ponownie zachwycili się talentem wokalistek, polską kulturą. Ich muzyka to połączenie klasycznych głosów muzyki ludowej oraz najnowocześniejszej produkcji muzycznej.

Właśnie ukazała się debiutancka płyta fantastycznego zespołu TULIA. Są na niej wersje utworów tak znakomitych polskich artystów jak Obywatel GC, Wilki, O.N.A, Seweryn Krajewski, Stan Borys i Dawid Podsiadło. Dziewczyny z TULII nie ograniczają się do interpretacji cudzego repertuaru, posłuchacie też ich własnych kompozycji, m.in. utworu „Jeszcze Cię nie ma”, który opowiada o naszych podświadomych pragnieniach, o zamiarach, o tęsknocie do kogoś, lub czegoś nieuchwytnego. Słysząc w nim wiarę w to, że ta nieuchwytna rzecz da wszystko, czego potrzebujemy, da spełnienie. Czy to miłość? Czy to marzenie? Przekonaj się sam☺

Wersja DeLux albumu zawiera 4 dodatkowe utwory, m.in. cover Depeche Mode „Enjoy The Silence” i „Nothing Else Matters” zespołu Metallica.

SYMBOLE ODRODZONEJ. WYSTAWA PLENEROWA

Galeria Kordegarda Narodowego Centrum Kultury w Warszawie zaprasza na wyjątkową wystawę, która prezentuje fotografie z dwudziestolecia międzywojennego świadczące, o tym ważne były dla naszych przodków symbole narodowe. Dzięki nim z podwójną siłą manifestowano miłości do odrodzonej Ojczyzny, szczerą radość z odzyskanej wolności, wspomnienie bohaterskiej i trudnej historii. W nich zaklęta była Polska.

Ekspozycja „**Symbole Odrodzonej**” jest częścią **kampanii społeczno-edukacyjnej #BarwyWspólne**, której celem jest rozpowszechnianie wiedzy o symbolach narodowych. Fotografie pochodzą z kolekcji Narodowego Archiwum Cyfrowego i prywatnych zbiorów Jacka Nowaka.

POLSKIE KINO HISTORYCZNE NA CZTERECH KONTYNETACH

Z okazji setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości Stowarzyszenie Filmowców Polskich organizuje pokazy arcydzieł polskiego kina przez cały 2018 rok w Europie, Ameryce Północnej, Azji oraz Australii.

Ważne filmy obejrzą mieszkańcy 20 miast, w tym: : Wellington, Berlina, Nowego Jorku, Amsterdamu, Los Angeles, Toronto, Pekinu, Hanoi i Tokio.

Dzieła ukazują okresy historyczne od Polski pod zaborami („Ziemia obiecana”, „Noce i dnie”), II wojnę światową („Pianista”, „Wołyń”), powstanie warszawskie („Miasto 44”), walkę przeciwko komunistycznej władzy po wojnie („Popiół i diament”, „Człowiek z marmuru”). – W arcydziełach polskiej kinematografii znalazły odbicie najtragiczniejsze momenty polskiej historii ostatniego stulecia. Stanowią one klucz do zrozumienia polskiej duszy – mówi Jacek Bromski, prezes Stowarzyszenia Filmowców Polskich.

JEDNA RODZINA. TRZY SIOSTRY. WSPÓLNE MARZENIE

Fot. kadry z serialu TVP „Drogi wolności” – fot. Anna Gostkowska/ TVP

W czerwcu ukaże się wspaniała książka Stanisława Krzemińskiego „DROGI DO WOLNOŚCI. ISKRA”. To pierwsza część ośmiotomowego cyklu, w którym autor śledzi sto lat drogi do niepodległości, przez pryzmat historii jednej rodziny. To opowieść o wzlotach i upadkach, sukcesach i rozczarowaniach, radościach i dramatach kilku pokoleń kobiet.

W I tomie akcja sagi dzieje się w wakacje 1914 roku. Siostry Biernackie wracają z Lanckorony do Krakowa. Na mieście mówi się o wojnie. Tymczasem Lala nie może przestać myśleć o przystojnym lotniku Ludwigu, Marynia nieustannie myśli o Szymonie, a Alina udziela lekcji polskiego tajemniczemu Austriakowi. Jeszcze nie wie, że przez tego człowieka życie jej domu runie jak domek z kart. Siostry muszą wziąć sprawy w swoje ręce i zmierzyć się z nękającymi rodzinę demonami przeszłości.

Losy bohaterów będzie można śledzić już w lipcu w serialu „Drogi wolności” na antenie Telewizji Polskiej.

JAKIM MŁODZIEŃCEM BYŁ JÓZEF PIŁSUDSKI?

Koniec XIX wieku, Wilno. Dwudziestoletni Piłsudski nieświadomie pomaga zamachowcy przygotowującemu spisek na życie cara. Zostaje aresztowany i 1 maja 1887 roku zapada wyrok – pięcioletnie zesłanie w głąb Rosji. Rozpoczyna się podróż przyszłego Marszałka przez syberyjskie „więzienie bez dachu”. Jak Syberia wpłynęła na losy Piłsudskiego? Na to pytanie odpowiada książka Tomasa Łysiaka pt. „Sybir. Zesłanie Józefa P”. Autor odtwarza rosyjską tułaczkę i plastycznie portretuje napotkane przez Piłsudskiego postaci: polskich powstańców, wojskowych, poetów, szamanów, a także pierwszą wielką miłość Marszałka. Ta książka to portret tysięcy Polaków z Syberii, którzy nigdy nie zapomnieli o kraju swego pochodzenia.

Przeglądowi towarzyszy specjalne wydawnictwo, zawierające zestaw filmów (BD) oraz ich omówienia, które w sposób przystępny naświetlają tło historyczne.

Kadry z filmu „Wołyń”
w reż. Wojciecha Smarzowskiego

Twoje powiedzonka
Twoje **polskie przysłowia** 😊

**BEZ CIEKAWOŚCI,
NIE MA MĄDROŚCI!**

CO KRAJ TO
OBYCZAJ, CO
RODZINA TO
ZWYCZAJ!

Śmiech to zdrowie!

Cicha woda brzegi wie...

GDYBY BABCIA MIAŁA WĄSY,
TO BY BYŁA DZIADKIEM.

**CZEGO JAŚ SIĘ NIE NAUCZY,
TEGO JAN NIE BĘDZIE UMIAŁ.**

Nie czynź drugiemu, co Tobie niemile.

MOWA JEST SREBREM,
A MILCZENIE ZŁOTEM.

NIEDALEKO PADA JABŁKO OD JABŁONI...

GŁOWĄ MURU NIE PRZEBIJESZ!